

Uzaktan Eğitimde Etiketlemeye İlişkin Nitel bir Araştırma

A Qualitative Research on Labeling in Distance Education

Hazal TAKMAK ^{ID}, Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, hazaltakmak@gmail.com

Nihan DEMİRKASIMOĞLU ^{ID}, Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, nihansal@yahoo.com

Takmak, H. ve Demirkasimoğlu, N. (2022). Uzaktan eğitimde etiketlemeye ilişkin nitel bir araştırma. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(Özel Sayı 1), 62-88.

Geliş tarihi: 10.08.2021

Kabul tarihi: 22.09.2022

Yayımlanma tarihi: 28.12.2022

Öz. Bu araştırmada COVID-19 pandemisi nedeniyle uygulanan uzaktan eğitim sürecinde öğretmen ve öğrencilerin etiketleme olgusunu nasıl deneyimlediklerinin derinlemesine anlaşılması amaçlanmıştır. Etiketleme, bireylerin etkileşimde buldukları kişiler tarafından olumlu ya da olumsuz nitelendirmelerle karşılaşmasını ifade etmektedir. Çalışma, amaca uygun olarak nitel araştırma yöntemlerinden iç içe geçmiş tek durum deseni içinde tasarlanmış ve yürütülmüştür. Araştırma katılımcıları amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırma verileri, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Uşak'ta bulunan bir ortaöğretim kurumunda görev yapan öğretmenler ve öğrenim gören öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Görüşme katılımcılardan ve öğrenci velilerinden izin alınarak kayıt edilmiştir. Elde edilen veriler içerik analiz yolu ile analiz edilmiştir. Her durum öncelikle kendi içinde ayrı ayrı analiz edildikten sonra çapraz durum analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda, uzaktan eğitim sürecinde öğretmen, öğrenci ve okul yöneticileri arasında etkileşimin sınırlı olmasına rağmen çeşitli etiketlerin kullanıldığı belirlenmiştir. Öğrenciler ve öğretmenler yapılan etiketlemelerin canlı derslere katılım, mesleki yeterlik ve performans, teknolojik yeterlik, insan ilişkileri ve iletişim gibi etkenlerden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra öğrencilerle yapılan görüşmelerde kişilerin yetenek ve çalışma hevesleri ile yaş etkeni, öğretmenlerle yapılan görüşmeler de ise kişilerin sosyo-ekonomik düzeyinin kişilerin etiketlenmesinde etken olarak belirlenmiştir. Ayrıca yapılan etiketlemelerin kişilerin etiketleri kabul etmesi, süreçten ve kişilerden uzaklaşması, etikete layık olma ve etiketleri ciddiye almama gibi tepkilerle sonuçlandığı ortaya konmuştur. Bu yönüyle araştırma etiketleme olgusunun uzaktan eğitim döneminde yoğun olarak yaşandığını göstermektedir. Araştırma sonuçlarına göre özellikle olumsuz etiketler eğitim öğretim süreçlerini ve okul içindeki ilişkileri olumsuz etkileyebilmekte, öğrencileri eğitim-öğretim süreçlerinden uzaklaştırabilmektedir. Bu nedenle öğrenci, öğretmen ve okul yöneticileri arasında yapılan etiketlemelerin (özellikle olumsuz) azaltılmasına yönelik farkındalığın oluşturulması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etiketleme, Uzaktan eğitim süreci, Öğrenci ve öğretmen

Abstract. In this research, it is aimed to understand how teachers and students experience the labeling phenomenon in the distance education process applied due to the COVID-19 pandemic. The study was designed and conducted in a single case study, which is one of the qualitative research methods. Research participants were determined by the maximum sampling method, one of the purposive sampling methods. Research data were obtained from interviews with teachers and students in a secondary education institution in Uşak in the 2020-2021 academic year. The obtained data were analyzed by content analysis. After each situation was analyzed separately, cross-case analysis was performed. As a result of the analysis, it was determined that various labels were used in the distance education process, although the interaction between teachers, students and school administrators was limited. Students and teachers stated that the labeling was caused by factors such as participation in live lessons, professional competence and performance, technological competence, human relations and communication. The participant stated that labeling could result in reactions such as accepting the labels, moving away from the process and people, being worthy of the label and not taking the labels seriously.

According to the results of the research, especially negative labels can negatively affect the educational processes and relationships within the school, and may distract students from the education-teaching processes. For this reason, it is recommended to create awareness among students, teachers and school administrators to reduce the labeling (especially negative).

Keywords: *Labeling, Distance education process, Students and teachers*

Extended Abstract

Introduction. Labels used to indicate different characteristics of individuals or groups are also used in educational organizations. Labeling, which is a form of classification, may cause positive results as well as negative consequences such as exclusion and discrimination of individuals. Labeling continues to be used during the distance education period implemented due to the COVID-19 pandemic. In this research, it is aimed to examine how the labeling phenomenon is experienced in the distance education process in terms of students and teachers during the COVID-19 pandemic.

Method. In the research, case study method, which is one of the qualitative research methods, was used. The situation examined in the research is a science high school, which is among the Secondary Education Institutions Implementing Special Programs and Projects in the Central Examination Application and Application Guide for Secondary Education Institutions That Will Admit Students by Examination in Uşak, and is defined as a project school. Students and teachers in this school were treated as separate units of analysis. Study group of the research comprised of 14 students and 9 teachers. A semi-structured interview form that was tested for validity and reliability was administered to collect data. The gathered data were analyzed through content analysis and revised by the researcher and a field expert independently.

Results, Discussion and Conclusion. As a result of the interviews, teachers and students stated that although the labeling was limited due to the limited interaction during the distance education period, they stated that various labels were used in this process. Labeling between student, teacher and administrator groups focuses on students' labeling of teachers for students. Labeling for teachers is concentrated from teacher to student. In both cases, the intensification of labeling between student-teacher indicates that interaction intensifies between student-teacher groups in this process. For students and teachers, it is shown among the reasons for labeling teachers' professional competencies and performances and technological competencies. While students' ability and enthusiasm to study and their participation in live lessons are among the reasons for labeling for students, participation in live lessons for teachers is among the reasons for labeling. Another factor among the reasons for labeling is age for students and socio-economic level for teachers. The students attributed some negative labeling to the fact that the teachers were older. Accepting the label and being worthy of the label were determined as the common responses given to the labels in the interviews with the students and teachers. Especially in positive labeling, it has been determined that people are in an effort to verify the behavior that is the subject of the label in order to verify the label. It is thought that this situation coincides with the concept of self-fulfilling prophecy in the literature.

Giriş

Aralık 2019 tarihinden itibaren dünya genelinde görülmeye başlanan COVID-19 salgını, 11 Mart 2020'de Türkiye'de görülmeye başlanmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2020). COVID-19 insan sağlığı ve sağlık sistemi üzerindeki etkilerine bağlı olarak sosyal ilişkiler, toplumsal kurumlar, örgütler, politikalar ve dolayısıyla toplumsal yapı üzerinde çeşitli sonuçlara yol açmıştır (Kurttaş, 2020; Üstün ve Çiftçi, 2020). Giderek bulaşıcılığı artan COVID-19 pandemisi dünya genelinde bir panik ve tedirginlik yaratmış; diğer birçok alan gibi eğitimi de derinden etkilemiştir. Süreç içinde sosyal mesafe ve izolasyon nedeniyle yüz yüze eğitime ara verilmiş ve uzaktan eğitime geçilmiştir (Üstün ve Özçiftçi, 2020). Salgın gibi olağanüstü bir durum yaşanması ve buna bağlı olarak yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime acil bir şekilde geçilmesinin eğitim paydaşları üzerinde çoklu sonuçları olmuştur. Salgın döneminde öğretmenler, öğrencileri uzaktan öğrenmeye dahil etmek ve mesleki ve kişisel sorumluluklarını dengelemekle ilgili bir dizi zorluk yaşamışlardır (Referans gerekli). Yoksulluğun yüksek olduğu ve farklı etnik kökene sahip kişilerin çoğunlukta olduğu okullardaki öğretmenlerin bu konuya ilişkin algılarının daha yüksek olduğu, bu da salgının mevcut eğitim eşitsizliklerini daha da artırdığını göstermektedir (Kraft, Simon ve Lyon, 2020).

Mevcut COVID-19 salgını, belirli etnik kökenlerden insanlara ve virüsle temas halinde olduğu düşünülen bireylere etiketlemelerin yöneltilmesine ve ayrımcı davranışlara neden olmuştur (Dünya Sağlık Örgütü, 2020). Dolayısıyla COVID-19 salgınında, üretilen yeni etiketlerin bireyler arasında ötekileştirmeye neden olduğu bilinmektedir (Bhanot, Singh, Verma ve Sharad, 2020). Üstün ve Özçiftçi (2020) pandemi sürecinde toplumsal yapıda meydana gelen bazı olumsuzlukların olumsuz davranışlara dönüştüğünü; bireysel veya kitlesel damgalamanın bir sorun haline gelmesine neden olduğunu belirtmektedirler. Schormans ve diğerleri (2021) COVID-19 salgınının insanları eşit bir şekilde etkilemediğini; uzun süredir devam eden sosyal ve yapısal eşitsizlik ve adaletsizliklerin bazı gruplar için diğerlerine göre risk, zarar ve dezavantajları önemli ölçüde artırdığını belirtmektedir. Zihinsel engel (Schormans vd., 2021), etnik köken (Bhanot vd., 2021), yaş (Tuna Uysal ve Tan Eren, 2020; Varışlı ve Gültekin, 2020) gibi etmenler bu süreçte yaşanan ötekileştirme ve ayrımcılığın belirgin hale gelmesinde önemli rol oynamaktadır.

Goffman (1974) sosyal etiketlemenin bireyi, toplum tarafından "istenmeyen öteki" olarak sınıflandırılması nedeniyle onu itibarsızlaştıran bir nitelik veya davranış olduğunu belirtmektedir. Damgalama, basmakalıp düşünceler ve önyargı yaratır. Husserl tarafından kavramsallaştırılan "ötekileştirme", bir kişiyi kategori açısından ast olarak etiketleme ve tanımlamanın indirgemeci eylemini tanımlamaktadır (Canales, 2000). Buna bağlı olarak, sosyo-ekonomik bir hiyerarşinin kurulmasına yardımcı olan bir "biz ve onlar" ikilemi salgın gibi sosyal kriz zamanlarında ayrımcılığa ve suçlamaya yol açabilir (Bhattacharya, Banarjee ve Rao, 2020).

Buradan hareketle uzaktan eğitim döneminde de etiketlerin kişilerarası, gruplar arası ve uluslararası düzeyde sınırlar yaratacağını; toplumsal bölünmelere neden olacağını ileri sürmek yanlış olmayacaktır (Bhanot vd., 2021). Türkiye'de de COVID-19 nedeniyle 14 Mart 2020'de yüz yüze eğitime ara verilmesi sonucunda Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda öğrenim gören öğrenciler için Eğitim Bilişim Ağı (EBA) sistemi üzerinden eğitimin kesintisiz bir şekilde devam etmesi için 23 Mart 2021'de uzaktan eğitime başlanmıştır. Bununla birlikte bu dönemde de eğitim paydaşları arasındaki etkileşim devam etmiştir. Bu bağlamda COVID-19 salgını sürecinde öğrenci ve öğretmenlerin etiketleme olgusunu nasıl deneyimlediklerinin, yaşadıkları güçlüklerin anlaşılması ve eğitim-öğretim etkinliklerine bu özel dönemde öğrenci ve öğretmenlerin uyumunun kolaylaştırılması için alınabilecek önlemlerin anlaşılması bakımından önemli görünmektedir. Bu çalışmada, COVID-19 pandemisi sırasında uzaktan eğitim sürecinde etiketleme olgusunu nasıl deneyimlendiğinin öğrenci ve öğretmenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Etiketleme ve Damgalama

Alan yazında eğitim örgütlerinde öğrencilere yönelik yapılan etiketleme ile ilgili çalışmalar genellikle farklı nedenlerden dolayı özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilere yönelik yapılan etiketlemeler üzerinedir ve damgalama kavramı ile ilişkilendirilmektedir (Machu, 2013; Sowards, 2015). Etiketleme kavramı sıkça damgalama ile eş anlamlı kullanılsa da, damgalamanın etiketlemeyi de kapsayacak anlama sahip olduğu ifade edilmektedir (Çam ve Bilge, 2007; Link ve Phelan, 2001; Major ve O'Brien, 2005). Damgalama kavramı daha çok kişilerin istenmeyen özelliklerini ifade etmek için kullanılırken (Goffman, 2019), etiketleme bir şeye olumsuz bir isim vermek için değil farklılıklara dikkat çekmek için kullanılmaktadır (Giddens ve Sutton, 2018; Link ve Phelan, 2001). Mevcut araştırmada, damgalamanın bir alt boyutu olarak alınan etiketleme kavramının uzaktan eğitimde öğrenci, öğretmen ve yöneticiler arasında nasıl gerçekleştiğine odaklanıldığından etiketleme kavramının ayrıntılı incelenmesi yerinde olacaktır.

Etiketleme

Etiketler sosyal yapının anlaşılmasında çok şey ifade etmektedir. Kişiler, diğerleri ve kendileri arasındaki farklılıkları ortaya çıkarma konusunda motive olmuşlardır. Bu farklılıklara göre etiketlenen kişileri değiştirmek, kabul edilebilir gerçeklik açıklamaları sağlamak ve kendi kişilik, saygınlık ve üstünlüklerini arttırma konusunda güdülenmişlerdir (Referans). Bu güdüler göz önüne alındığında farklı kişilerin aynı kişiler ya da gruplar için farklı etiketler yapıştırması mümkündür. Aslında etiketler etiketlenen kişilerden ziyade etiketleyen ile ilgili bilgi vermektedir (Ashforth ve Humphrey, 1995).

Etiketleme Giddens ve Sutton (2018) tarafından bazı kişilerin ve sosyal grupların kendilerine etiketler yapıştıracak güç ve etkiye sahip diğer kişiler tarafından belirli niteliklere sahip olanlar şeklinde tanımlandıkları bir süreç şeklinde tanımlanmaktadır. Kişiler birbirinden farklı birçok özelliğe sahiptir. Bu özelliklerin büyük bir çoğunluğu göz ardı edilmesine rağmen sosyal açıdan önemli olan farklılıklar söz konusu olduğunda bu farklılıklar dikkat çekmektedir. Bu farklılıklara toplum tarafından etiketler yapıştırılmaktadır (Link ve Phelan, 2001). Hardman vd., (1999) etiketlemeyi, toplumun kişilerin normalden farklı davranışlarını belirtmek amacıyla tanımlar üretme süreci şeklinde tanımlamaktadır (Akt. Samkange, 2015). Bu tanımda iki önemli nokta dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki toplumun belirli davranışlar için "sıfatlar" üretmesidir. Bu açıdan toplum sıfatlar üretir ve bireylerden bu sıfatlar doğrultusunda davranmasını bekler. Yani etiketler, sosyal bir oluşumdur. İkinci olarak, bu tanım normların önemini ve davranışları değerlendirmedeki rolünü vurgulamaktadır. Normlar, kurallara uymayı gerektirmekte ve beklenen normlara uyulmaması etiketlemeye katkıda bulunmaktadır (Samkange, 2015).

Etiketleme, sınıflandırmanın bir şeklini ifade etmektedir (Machu, 2013; Sowards, 2015; Thomson, 2012). Sınıflandırmanın kişiye bazı yararları bulunmaktadır. Bunlardan ilki sınıflandırma yoluyla kişi faydası olmayan bilgilerden kaçınırken, algılanması zor olan faydalı bilgileri edinebilmektedir. Ayrıca kişinin kendisinin değerlendirmesi bağlamında faydası olmaktadır. Son olarak sınıflandırma dünyanın daha net ve belirgin bir hale gelmesini sağlamaktadır. Ancak bilişsel tasarruf sağlamamızı sağlayan bu durum kişilerarası çatışmalara, fırsat eşitsizliklerine temel olan ayrımcılığın oluşmasına da zemin hazırlayabilmektedir (Demirtaş, 2004). Bu bağlamda eğitim örgütlerinde etiketleme hem olumlu hem de olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir (Machu, 2013).

Etiketleme ve damgalama kavramları sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılmasına rağmen (Sevim, 2020) damgalama, etiketlemeyi de içerisine alan daha geniş bir süreci ifade etmek için kullanılmaktadır (Çam ve Bilge, 2007; Link ve Phelan, 2001; Major ve O'Brien, 2005). Damgalama kavramı daha çok kişilerin istenmeyen özellikleri için kullanılırken (Goffman, 2019), etiketleme ise bir şeye kötü bir isim

vermek için değil farklılıklara dikkat çekmek için kullanılmaktadır (Giddens ve Sutton, 2018; Link ve Phelan, 2001).

Eğitim Örgütlerinde Etiketleme

Sosyal hayatımızı oluşturan ve benzer ya da farklı etiket taşıyan diğer kişilerle ilişkilerimizde normları belirleyen birer araç olarak karşımıza çıkan etiketler (Moncrieffe, 2007), örgüt yaşamında çalışanlar arasında da yaygın olarak kullanılmaktadır (Ashforth ve Humphrey, 1997). Örgüt içinde çalışanlar arasında yapılan etiketlemelerin birçok amacı vardır; kişinin hem kendisini hem de diğerlerini anlamasını kolaylaştıran netliği sağlamakta; kişinin kendi ya da diğerlerinin aktivitelerini düzenlemekte; kişiyi dahil eden ya da hariç tutan sınırların belirlenmesinde bir güç olmaktadır. Bu nedenle etiketler ve etiketleme oldukça işlevseldir (Bowers, 2011; Gunter, 2004). Ashforth ve Humphrey (1995) etiketlerin psikolojik ve sosyolojik açıdan sosyal çevrede belirsizliği azaltma ve sosyal kontrolün sağlanması için kullanıldığını; ayrıca örgütlerde değişikliği teşvik etme, olumlu ve olumsuz olaylara açıklık getirme, sosyal kimlik ve uyumu geliştirme, öz saygı ve sosyal saygıyı güçlendirme, psikolojik mesafe yaratma işlevlerini yerine getirdiğini ifade etmektedirler. Ayrıca etiketler, karmaşık ve belki de çelişkili veri dizisini, anlamlı ve mantıklı bir şekilde ayırtmakta ve böylece örgütsel deneyimin ve davranışın anlaşılması, yorumlanması ve iletilmesinde aracılık etmektedir (Ashforth ve Humphrey, 1997). Benzer şekilde Lungu (2016) da etiketlerin etiketlenenlerin özü hakkında değil, onları yaratanın mizacı hakkında mesajlar ilettiğini ifade etmektedir. Etiketler gerçek değildir çünkü onları yaratan kişinin duygusal durumuna, arzularına ve ihtiyaçlarına atıfta bulunan mesajları iletirler. Çocuğun/öğrencinin bazı davranışlarına, tutumlarına karşı ebeveynin veya öğretmenin hayal kırıklığını, hoşnutsuzluğunu, tatmin etmemesini veya güvensizliğini yetersiz bir şekilde ifade etmektedirler (Lungu, 2016). Etiket kavramının dayandığı etiket teorisi de etiketlerin, etiketlenen kişi ya da grupların davranışlarına dayanmadığını ileri sürmektedir (Giddens ve Sutton, 2018; Hargreaves, Hester ve Mellor, 2012). Etiketleme kuramcıları olağan dışı ya da sapma davranışlarının kişinin ya da grubun özelliklerinden kaynaklanmadığını, sapma ya da olağan dışı davranışı gösterenler ile göstermeyenler arasındaki etkileşim süreci şeklinde yorumlamakta (Giddens ve Sutton, 2018) ve sapma ya da olağan dışı davranışta bulunanlar bir grup ya da toplum tarafından bu davranışlar olağan dışı olarak tanımlandığı için bu davranış biçimini sergileyenlerin etiketlendiğini belirtmektedirler (Hargreaves, Hester ve Mellor, 2012).

Eğitim örgütlerinde de özellikle öğretmenlerin ırksal, kültürel, dilsel, akademik ve ekonomik farklılıklarla ilgili söylemleri öğrencilerin kim olduğuyla ilgili algılarına ilişkin onlara güçlü mesajlar verebilmektedir (Adair, 2015). Öğrencileri etiketlemenin, onların öğrenmeleri, güvenleri ve öz saygıları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Duckworth vd., 2012). Öğretmenler öğrenciler için kullandıkları yavaş, parlak, sorun çıkaran gibi etiketler beklentiye de beraberinde getirmektedir. Öğrenci bu beklentinin farkına vardığında ise bu beklentiye göre davranabilmektedir. Bu nedenle de sınıflama ve etiketlemeler öğrenci başarısının belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Rist, 1977). Öğrencilerin, öğretmen beklentileri doğrultusunda hareket etmesi kendini gerçekleştiren kehanetin harekete geçmesine yol açabilmektedir (Booher-Jennings, 2008). Aronson'a (2004) göre kendini gerçekleştiren kehanet, birisinin bir diğeri hakkındaki beklentilerinin ona karşı davranışlarını etkilemesi ve onun bu beklentilerle tutarlı bir şekilde davranmasına neden olarak beklentilerin doğru çıkmasını sağlamasıdır. Rosenthal ve Jacobson (1968) tarafından yapılan ve bu konuda klasik olarak atfedilen çalışma, etiketleme teorisinin öğretmen beklentisi ve kendini gerçekleştiren kehanetle ilişkili olduğunu göstermektedir (Madran, 2012; Thompson, 2017).

Etiketleme teorisine göre öğretmenler süreç içerisinde öğrencilerini sınıf içerisindeki davranışlarına, öğrenmeye karşı tutumlarına göre etiketleyebilmektedir (Thompson, 2017). Ayrıca öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri, yetenek ve performansları da etiketlemelere neden olabilmektedir (Hargreaves, Hester ve Mellor, 2012; Rist, 1970; Thompson, 2017). Örgüt yaşamında

etiketlemeler ise örgütsel bağlam, rol-görev gereklilikleri ve kişisel farklılıkların kişilerin algı çerçevelerini şekillendirerek kategorilendirmesi şeklindedir. Örgütsel bağlamın etkisi çoğunlukla kültür (sosyal, örgütsel ve mesleki), işaretler (mesleki kalıp yargılar) ve sınırlılıklar (kaynaklar ve algılanan risk) aracılığıyla açığa çıkmaktadır. Kişiye istenmeyen bir etiket yapıştırıldığında kişi etiketin istenmeyen psikolojik etkilerinden kurtulmak için bazı yöntemler kullanmaktadır. Benimseme, gizleme, uzaklaşma ve reddetme kişilerin etiketler karşısında gösterdiği aleni ve içsel tepkiler şeklinde karşımıza çıkabilmektedir (Ashforth ve Humphrey, 1995).

Sınıf ortamında yapılan etiketlemeler olumsuz ve uzun süreli sonuçlara neden olabilmektedir ve etkiler öğrenciler üst öğrenim seviyelerine geçtiği zaman da kendini gösterebilmektedir (Ercole, 2009). Zihinsel kategoriler ve duygusal tepkilerin belirlenmesinde dilin oldukça önemli bir rolü vardır. Çocuklar isimlerin bağımsız gerçekliğinin olmadığını süreç içinde öğrenirler. Çocuklukta takılan *yaramaz, pis*, gibi isimler ya da kullanılan etiketler çocukların özsaygılarını yaralayabilmektedir (Allport, 2016). Çocukları tanımlamak için kullanılan etiketlere ya da etiketlenen çocuklara verilen olumsuz tepkiler, bu çocukların akranları ya da diğerleri tarafından damgalanmasına ve sosyal dışlanma yaşamasına neden olabilmektedir. Etiketlenen öğrenci daha az popüler hale gelebilir ve hatta zorbalığın hedefi olabilir ve bu durum çocuğun öz saygısı üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Çocuğun okulda karşılaştığı herhangi bir durum onun öz saygısını olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir. Öğrencinin akademik güçlükler yaşaması utanmaya, yetersiz ve engellenmiş hissetmesine neden olabilmektedir. Bu durum öğrencinin olumsuz öz değerlendirme yapmasına neden olabilmektedir. Bu olumsuz değerlendirmeler akranların, öğretmenlerin, ailenin çocuğa ya da etikete verdiği tepkilerle daha olumsuz hale gelebilmektedir (Taylor, Hume ve Welsh, 2010). Etiketlerin olumsuz etkilerinin yanı sıra bazı olumlu etkilere de yol açabilmektedir. Etiketler akademik, fiziksel, duygusal ve sosyal açıdan eğitim desteğine ihtiyaç duyan öğrencilere gerekli desteğin sağlanmasını mümkün kılmaktadır. Bunun yanı sıra etiketler, özel eğitime destek duyan öğrencilerle nasıl iletişime geçileceği konusunda öğretmenlere yardımcı olur ve bu durum bu öğrencilerin daha uygun bir eğitim almalarını sağlamaktadır (Machu, 2013; Sowards, 2015; Thomson, 2012).

Bir toplumda güçle ilgili söylemsel yapı, adaletsizlik ne kadar baskınsa dezavantajlı gruplara yönelik önyargılar ve ayrımcılık da o kadar fazladır. Gündelik hayatımızda ayrımcılık bazen kolay fark edilir bir şekilde karşımıza çıkarken (açıkça alay etme, aşağılama, nefret söylemleri vb.) bazen de fark edilmesi zor imalar, dolaylı ifadeler, hatta kişilerin ayrımcılığın tarafı olduğunun farkında olmadıkları durumlar olarak gözlemlenebilmektedir (Öke, 2018). Bu bağlamda ayrımcılığın temelinde önyargıların ve etiketleme davranışının yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Sosyal yaşamda kullanılan bazı etiketler kişileri motive edip, iletişimi güçlendirirken bazı etiketler de kişi ve gruplar arasındaki eşitsizlikleri artırabilir. İlgili alan yazın incelendiğinde örgütlerde etiketlenen kişi ya da grupların dışlanmaya, ayrımcılığa maruz kaldığı; etiketlenen öğrencilerin ise yine dışlandığı, ayrımcılığa uğradığı, gelecek beklentilerini etkilediği ve sosyal kişilik oluşumlarını etkilediği görülmektedir. Ancak başta İnsan Hakları Evrensel Beyannameyi olmak üzere Çocuk Hakları Sözleşmesi, Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından kabul edilen İş ve Meslek bakımından Ayrımcılık ile ilgili Sözleşme, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine dair Sözleşme gibi uluslararası insan hakları belgeleri, eğitimde hem öğrenciye hem de çalışanlara yönelik yapılan ayrımcılık ve dışlamayı yasaklar niteliktedir ve bu belgeye taraf olan ülkeleri eşitlikçi, kapsayıcı ve insan odaklı bir eğitim sunmakla sorumlu tutmaktadırlar. Bu nedenle eğitim örgütlerinde etiketleme olgusunun öğrenci ve öğretmen açısından nasıl deneyimlendiği önemli görülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden iç içe geçmiş tek durum desenine (Yıldırım ve Şimşek, 2018) uygun olarak tasarlanmış ve yürütülmüştür. İç içe geçmiş tek durum deseninde birden fazla alt birim söz konusudur ve alt birimler ayrı analiz birimi olarak ele alınır (Yin, 2003). Bu araştırmada bir ortaöğretim kurumu tek durum olarak incelenmiş ve bu okuldaki öğretmenler ve öğrenciler ayrı alt birimler olarak ele alınmıştır.

Durumların Seçilmesi

Bu araştırmada incelenen durum, Uşak ilinde yer alan Sınavla Öğrenci Alacak Ortaöğretim Kurumlarına İlişkin Merkezi Sınav Başvuru ve Uygulama Kılavuzu'nda (MEB, 2020) Özel Program ve Proje Uygulayan Ortaöğretim Kurumları arasında yer alarak merkezi sınavla öğrenci alan ve proje okulu olarak tanımlanan bir fen lisesinde öğrenci ve öğretmenlerin uzaktan eğitim döneminde deneyimlediği "etiketleme" olgusudur. Bu okul ilçe merkezinde yer almaktadır ve okulun öğrenci profilinin çoğunluğunu çevre ilçe ve köylerden gelen öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın yürütüldüğü okulda dört yönetici, 24 öğretmen görev yapmakta ve 342 öğrenci öğrenim görmektedir. Okul, fen lisesi olduğu için akademik başarı odaklı bir okuldur ve uzaktan eğitim sürecinde ders programları düzenli bir şekilde uygulanmaya çalışılmıştır.

COVID-19 pandemi sırasında uzaktan eğitim sürecinde etiketleme olgusunun görünümünü ortaya koymak için iki farklı grup katılımcıdan yararlanılmıştır. Durum çalışmalarında araştırmanın geçerliliğini/inandırıcılığını artırmanın en temel yolu çeşitleme yapmaktır (Yin, 2003). Çeşitleme; veri toplamada birden fazla yöntemin kullanılması, çoklu veri kaynaklarından yararlanılması, birden fazla araştırmacının katılımı ya da bulgular karşılaştırma, kontrol ve onaylamada çeşitli kuramların işe koşulmasıdır (Merriam, 1998). Bu araştırmada uzaktan eğitim sürecinde etiketleme olgusunun orta öğretim kurumlarında nasıl deneyimlendiğinin derinlemesine anlaşılması için öğrenciler ve öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde veriler toplanmıştır. Bu sayede araştırmanın geçerliliğini/inandırıcılığını artırmak için kaynak çeşitlemesine gidilerek farklı grup katılımcılardan veriler toplanmıştır. Öğrenci ve öğretmenlerin hem kendi aralarında hem de bu iki farklı grup arasındaki etiketlemeye ilişkin deneyimlerin farklılaşabileceği düşüncesiyle daha zengin verilere ulaşabilmek açısından öğrenciler "Durum 1" ve öğretmenler "Durum 2" olarak ele alınmıştır. Çalışma grubuna dahil edilen öğrenci ve öğretmenlerin belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik kullanılmıştır. İlk grup katılımcı olan öğrenciler arasında maksimum çeşitliliği sağlamak için farklı sınıf düzeylerinde öğrenim gören kız ve erkek öğrenciler seçilmiştir. Öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerinin doğrudan alıntılarla desteklenmesinde katılımcı öğrenciler (ÖĞRN) ve öğretmenler (ÖĞRT) olarak kodlanmıştır. Çalışma grubuna dahil edilen öğrencileri tanımlayan bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.

Durum 1: Öğrenci Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Öğrenci Kodu	Cinsiyet	Sınıf düzeyi
ÖĞRN1	Erkek	12
ÖĞRN2	Kız	11
ÖĞRN3	Kız	9
ÖĞRN4	Erkek	11
ÖĞRN5	Kız	11
ÖĞRN6	Kız	9

ÖĞRN7	Kız	11
ÖĞRN8	Kız	10
ÖĞRN9	Erkek	10
ÖĞRN10	Erkek	12
ÖĞRN11	Kız	12
ÖĞRN12	Erkek	9
ÖĞRN13	Kız	12
ÖĞRN14	Kız	12

Tablo 1.'de görüldüğü üzere durum 1 için çalışma grubunu oluşturan katılımcı öğrencilerin 9'u kız, 6'sı erkektir. Her sınıf düzeyinden öğrenci katılımcı olarak çalışma grubunda yer almaktadır.

Tablo 2.

Durum 1: Öğretmen Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Bulunduğu Kurumda Çalışma Yılı	Branş
ÖĞRT1	Erkek	4	Bilişim Teknolojileri
ÖĞRT2	Kadın	3	Türk Dili ve Edebiyatı
ÖĞRT3	Kadın	3	Kimya
ÖĞRT4	Kadın	3	Müzik
ÖĞRT5	Erkek	5	Biyoloji
ÖĞRT6	Erkek	5	İngilizce
ÖĞRT7	Kadın	5	Tarih
ÖĞRT8	Erkek	3	Fizik
ÖĞRT9	Kadın	3	Felsefe

Tablo 2'de görüldüğü gibi, durum 2 için çalışma grubunu oluşturan katılımcı öğretmenlerin 4'ü erkek, 5'i kadındır. Katılımcı öğretmenler farklı branşlardan seçilmiştir ve öğretmenlerin en az üç yıl bu okulda deneyimlerinin olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veriler görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formları öğrenciler ile öğretmenlere yönelik olmak üzere ayrı ayrı hazırlanmıştır. Görüşme formlarında yer alan sorular, ilgili alan yazına ve çalışmanın amacına uygun şekilde oluşturulmuştur. Bu bağlamda öğrenci ve öğretmenlere "Uzaktan eğitim döneminde ne tür sıfatlar kullanılmıştır?", "Hangi durum ya da olaylar bu sıfatların kullanılmasına neden olmaktadır?", "Kullanılan sıfatların o kişileri nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?" soruları sorulmuştur. Bu genel sorulara verilen yanıtların derinleştirilmesi ve zenginleştirilmesi için "Bu sıfatlar kimler için kullanılmaktadır?", "Etiketleme, etiketlenen kişilerin yüzüne karşı mı yoksa onların olmadığı ortamlarda mı yapılmaktadır?", "Kişiler, sıfatlar karşısında nasıl tepki vermektedir?" gibi sonda ve tamamlayıcı sorular sorulmuştur.

Verilerin Toplanması ve Kaydedilmesi

Araştırmanın verileri 2020-2021 eğitim öğretim yılının ikinci yarısında Mart ayında yüz yüze eğitimin kademeli olarak başlamasıyla birlikte Mart ve Nisan aylarında toplanmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler öğretmenlerin talepleri doğrultusunda öğle aralarında ve derslerden sonra öğretmen odasında ya da sınıflarda yapılmıştır. Öğrencilerle yapılan görüşmeler ise öğrencilerin isteği üzerine öğle aralarında sınıflarda ya da derslerden sonra okul pansiyonunda yapılmıştır. Yapılan

görüşmelerde katılımcıların gönüllülük esası göz önünde bulundurulmuş ve öğrencilerle yapılan görüşmeler öncesinde velilerinden izin alınmıştır.

Görüşme süreci, görüşmeci ile katılımcı arasında veri toplama amacıyla yapılan bir iletişimidir ve amaç, araştırma sorularına yönelik ayrıntılı ve derinlemesine bilgi toplamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Buradan hareketle görüşmeler yapılırken görüşme formundaki sorulara katı bir şekilde bağlı kalmak yerine konuşmanın doğal akışı içinde gerçekleşmesine yönelik bir yaklaşım benimsenmiştir. Bazı yerlerde katılımcıların cevaplarına göre sonda ve tamamlayıcı sorulmuştur. Görüşme sırasında sorgulayıcı bir tutumdan ziyade günlük iletişime daha yakın ifadeler kullanılarak daha etkili bir iletişim kurulması amaçlanmıştır. Araştırmacı, görüşmeler sırasında katılımcıya geri bildirim verme ve teşvik etme amaçlı baş sallama, göz temasında bulunma gibi sözel olmayan ve “Anlıyorum” gibi sözel olan iletişim biçimlerini kullanmıştır. Katılımcılarla yapılan tüm görüşmeler araştırmacının kendisi tarafından yapılmıştır ve katılımcıların izniyle görüşmelerin hepsi ses kayıt cihazıyla kaydedilmiş, ardından ayrıntılı bir şekilde yazıya geçirilerek analize hazır hale getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada veriler içerik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2018) nitel araştırma verilerinin analizinde (1) verilerin kodlanması, (2) temaların bulunması, (3) kodların ve temaların düzenlenmesi, (4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamalarının izlenmesini vurgulamaktadır. Bu araştırmada da görüşmelerden toplanan veriler bu aşamalar takip edilerek analiz edilmiştir. İlk olarak araştırmacı tarafından veriler detaylı bir şekilde okunduktan sonra ilgili alan yazın ve araştırma sorularına göre anlamlı veri birimleri saptanmış ve veriler kodlanmıştır. Görüşme verileri MAXQDA 2020 programında öğretmen ve öğrenciler için ayrı proje başlıkları açılarak düzenlenmiştir. Daha sonra kodlar bir araya getirilerek taslak temalar oluşturulmuştur. Çalışmanın başında kategorilerin yapılandırılması tümevarımsal niteliktedir; veri parçalarından kategoriler oluşturulur. Çalışmanın ilerleyen aşamalarında ise sonradan elde edilen verilerin oluşturulan kategorileri destekleyip desteklemediği kontrol edilmeye başlanır ve daha tümdengelsel bir bakış açısı kazanılır. Bazı kategoriler sabit kalırken bazıları ise çıkarılabilmektedir (Merriam, 1998). Taslak temalara kodlanan içerikler tekrar okunduktan sonra birbiriyle tutarlı bir örüntü oluşturup oluşturmadığına bakılmıştır. Gerekli sadeleştirmeler ve düzenlemeler yapıldıktan sonra temalar açık bir şekilde tanımlanmıştır. Modellerde kullanılan çizgi kalınlıkları ilgili tema için yükleme (atıf) sayısı doğrultusunda belirlenmiştir. Artan çizgi kalınlığı ile yükleme sayısı doğru orantılı olarak kullanılmıştır. Son aşamada ise ayrıntılı bir şekilde tanımlanan ve sunulan bulgularla araştırma soruları doğrultusunda öznel çıkarımlar ve yorumlar yapılmaya çalışılmıştır. Buna göre öğrenci ve öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde etiketleme olgusuna ilişkin görüşleri ayrı ayrı ve bütüncül bir şekilde incelenmiş, karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmanın iç geçerliliğinin/inanılabilirliğinin arttırılmasının yöntemlerinden biri katılımcı teyididir (Merriam, 1998). Katılımcı teyidi, araştırmacının katılımcılardan bazılarını ulaşıp ortaya çıkmaya başlayan bulgu ve yorumların inanılabilirliğine ilişkin onlardan geri bildirim istemesidir (Creswell, 2007; Merriam, 1998). Bu araştırmada görüşme notlarının özeti ve temaları içeren ilk analizler araştırmaya katılan öğretmen ve öğrencilere gönderilmiş, uygunluğunun değerlendirilmesi istenmiştir.

Bulgular

Araştırmanın bulguları uzaktan eğitim sürecinde kullanılan etiketler, bu etiketlerin kullanım nedenleri ve etiketlere verilen tepkiler başlıkları altında oluşturulan temalar ve bu temaların alt temalarından oluşmaktadır. Bu araştırmada öğrenciler (Durum 1) ve öğretmenler (Durum 2) farklı

durumlar olarak ele alınmıştır. Bu nedenle araştırma bulguları her durum için ayrı olarak verilmiş ve daha sonra birlikte değerlendirilmiştir.

Durum 1

Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan etiketler

Uzaktan eğitim sürecinde öğretmen, öğrenci ve okul yöneticileri arasında kullanılan etiketler Tablo 3'teki gibidir.

Tablo 3. Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan etiketler

Gruplar	Kullanılan etiketler
Öğrenciden öğretmene	dakik, mesafeli, samimi, teknoloji özürü, teknoloji engelli, teknoloji kürdü, üşengeç, cahil, dakik, deneyimsiz, kral adam, eğlenceli, gıcık, düşüncesiz, kaliteli, yaşlı, iyi, ilgili, işini seven, zebani, rahat, pro, kafa dengi, kontrolcü, anlayışsız, anlayışlı, düzenli...
Öğrenciden öğrenciye	Çalışkan, boş, ilgisiz, uykucu, suskun, ilgili, zeki, dakik, düzenli, hayatsız, işsiz, iradesiz, hacker, fedakar, inek, tembel, teknoloji kürdü...
Öğretmeden öğrenciye	Tembel, ilgisiz, ilgili, başarılı, azimli, iyi, zeki, başıboş, geleceği parlak, özverili...
Öğrenciden yöneticiye	İlgisiz, beceriksiz, tutarsız, disiplinsiz, ilgisiz...
Yöneticiden öğrenciye	Tembel, ilgisiz, umursamaz...

Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan etiketler Tablo 2'de gösterildiği gibi öğrenciden öğretmene, yöneticiye ve öğrenciye; öğretmenden öğrenciye; okul yöneticilerinden öğrenciye şeklindedir. Alt temaların tekrarlanma sıklığı incelendiğinde uzaktan eğitim sürecinde yapılan etiketlemelerin çoğunluğunun öğrenciden öğretmene yapıldığı görülmektedir. Yapılan etiketlemelere ilişkin öğrenci görüşleri aşağıdaki gibidir:

"...mesela şu hoca çok dakik diyoruz... (ÖĞRN 8)"

"...öğretmenler için dakik, teknoloji özürü, yavaş, deneyimsiz kullanılıyor... (ÖĞRN 3)"

"...öğrenciler kendileri arasında sessiz, çalışkan, konuşkan, girişken, atak gibi sıfatlar kullanıyorlar...(ÖĞRN 5)"

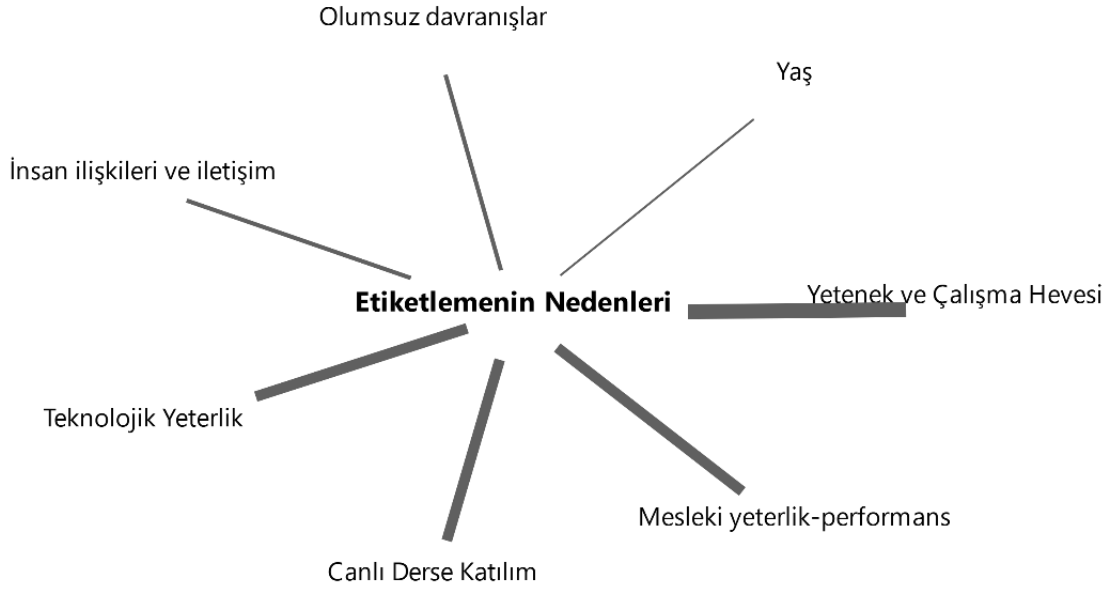
"...tembelsiniz diyordu mesela bir hocamız...(ÖĞRN 4)"

"...idareyi disiplinsiz olarak görüyorum...(ÖĞRN 6)"

"...okul idarecilerinden de ilgisiz, umursamaz gibi betimlemeler duyuyoruz...(ÖĞRN 7)"

Etiketlemenin nedenleri

Uzaktan eğitim sürecinde yapılan etiketlemelerin nedenlerine ilişkin temalar belirlenirken alan yazında yer alan durumlar göz önünde bulundurulmuştur. Durum 1 için uzaktan eğitim sürecinde yapılan etiketlemelerin nedenlerini oluşturan temalar mesleki yeterlik-performans, yetenek ve çalışma hevesi, canlı derslere katılım, teknolojik yeterlik, insan ilişkileri ve iletişim, olumsuz davranışlar ve yaş şeklindedir. Elde edilen temalar Şekil 1'de gösterilmiştir. Temalara yönelik açıklamalar aşağıda detaylandırılmıştır:

Şekil 1. Öğrenci görüşlerine göre etiketlemenin nedenleri

Şekil 1'e göre uzaktan eğitim döneminde yapılan etiketlemelerin nedenlerinin öğrencilerin yetenek ve çalışma hevesi ile canlı derslere katılım durumu boyutlarında yoğunlaştığı görülürken; öğretmen ve okul yöneticilerine yönelik yapılan etiketlemelerin mesleki yeterlik-performans ve teknolojik yeterlik boyutlarında yoğunlaştığı görülmektedir.

Yetenek ve çalışma hevesi: Tema içinde bütünleştirilen öğrenci görüşlerine göre uzaktan eğitim döneminde öğrencilerin diğer kişi ve gruplar tarafından yetenek ve çalışma heveslerine göre betimlendikleri görülmektedir. Bu temayı destekleyen bazı görüşler aşağıdadır:

"...benim için inek deniyor. Çok çalışanlar için kullanılan bir kelime...(ÖĞRN 5)"

"...boş vermiş diyoruz kendi aramızda bazı öğrenciler için böyle diyoruz. Artık hiç çalışmıyor, dersleri sallıyor. O yüzden kullanıyoruz...(ÖĞRN 3)"

"... bir öğretmenimiz azimli olduğumu söylemişti. Daha fazla soru çözüyorum artık günlük. Eskiden bu kadar fazla çözemiyordum ama şimdi hedeflediğimiz sayılara çıkıyorum. Bu konuda belirlediğimiz hedefler için yapacağım demiştim. Ondan demiştir bunu... (ÖĞRN 1)"

Mesleki yeterlik-performans: Bu temada bütünleştirilen öğrenci görüşleri uzaktan eğitim döneminde öğrencilerin öğretmenleri ve okul yöneticilerini, onların performansları ve yeterliklerini göz önünde bulundurarak nitelermeler yaptığını ve sıfatlar kullandığını göstermektedir. Konuya ilişkin öğrenci görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

"...bazı hocalar çok etkili, akıcı bir şekilde öğrenciyi kendine bağlayarak anlatıyor. Ama bazı hocalar düz yazı okur gibi ders anlatıyor. Öyle anlatan hocaların dersi çok verimli olmuyor, ben verimsizgeçtiğini düşünüyorum. Ama bazı hocalarımız etkili bir şekilde, vurgulayarak daha tonlama yaparak konuştuğu ya da anlattığı için daha iyi anlaşılıyor ve öğrenciler o derse girmek istiyor. Uzaktan eğitimde zorunluluk yok o yüzden kendim de çalışabilirim diye düşünülüyor. O yüzden hocaların anlatış tarzı, kelimeleri, komiklikleri öğrencileri daha çok bağlıyor. Bu öğretmenler için kaliteli bir hoca diyoruz...(ÖĞRN 2)"

"...bizden 10-15 dakika sonra giriyor derse. Hepsini bir arada yapıp çıkarıyor derslerin, akşam yapıyor mesela tüm şubeleri toplayıp. Ayrı ayrı üç sınıfa ders yapmak yerine üç sınıfa toplayıp bir saat yapıyor mesela. Onu da akşam yapıyor. Bu yüzden üşengeç diyoruz... (ÖĞRN 3)"

"...beceriksiz oldukları yönünde kullanımlar oldu. Çünkü bazı diğer okullar açılıyordu ama bizim okulun açılması gecikti bence. Ya da program yapmakta geciktiler bazen. O yüzden ben de mesela beceriksiz diye betimledim. Vasıfsız dedim... (ÖĞRN 12)"

Teknolojik yeterlik: Öğrenciler bu tema için özellikle uzaktan eğitim döneminde öğretmenlerin dersler sırasında EBA, zoom gibi platformları kullanma becerilerine göre etiketlemeler yapıldığını belirtmişlerdir.

"...aslında bizim burada baktığımız ilk şey öğretmenlerin teknolojiyi nasıl kullandıkları. O dersi yönetebiliyor mu, gerçekten sınıf ortamında hissedebiliyor muyuz, yoksa dersin başlaması uzun mu sürüyor. Hocanın laptopunu ayarlaması, internetini ayarlaması vs. uzun sürüyor mu, biz onlara bakıyoruz. Tabi hoca bir şey yapamadığı zaman teknoloji engelli gibi ifadeler kullanılıyor arkadaşlarımız arasında... (ÖĞRN 11)"

"...bir öğretmenimiz teknolojiyle ilgili çok bilgili bir öğretmen. Dersi daha verimli işlemek için mesela bu öğretmen bir kalem almış, yazdıklarını doğrudan ekranda görebiliyoruz. Ya da videoları, slaytları kullanıyor mesela derslerde. Bu öğretmen için ilgili, işini seven deniyor mesela...(ÖĞRN 7)"

"...öğretmenlerin teknolojiyi kullanamaması çok büyük bir sorundu bizim için. Yani dersi açamaması, zaten 30 dakika bir ders. Bir tane öğretmenimiz de yaşadık bu durumu. Tamam girmeyelim derse dedik zaten bizi alamıyor ki. Girmedik dersine. Onun için teknoloji cahili deniyordu...(ÖĞRN 6)"

Canlı derse katılım: Uzaktan eğitim döneminde yapılan etiketlemelerin nedenlerinden biri de öğrencilerin canlı derslere katılıp katılmama durumlarıdır. Öğrencilerin ifadelerinden bazı örnekler bunu destekler niteliktedir:

"...aslında bu süreçte canlı derslere girip girmemeye göre değerlendirildiğimizi söyleyebilirim bazı öğretmenler tarafından. Derse girmiyorsa bir öğrenci tembelsin, çalışmıyorsun, gelmiyorsun derslere diyorlar...(ÖĞRN 2)"

"...mesela sınıftan bir arkadaşımız çoğu online derse katıldı ve sınavlardan yüksek not aldı. Onun için çalışkan, zeki, dakik, düzenli, ilgili deniyor...(ÖĞRN 7)"

"...tembelsiniz diyordu mesela bir hocamız. Özellikle bir arkadaşımız hiçbir derse girmedeği için onun için çok söylüyordu. Yatıyor, tembel diyordu...(ÖĞRN 4)"

"...derslerine katıldıklarım ve istediklerini yerine getirdiğim için ilgili deniyor...(ÖĞRN 3)"

"...bazen de derse girmeyen öğrenciler için ilgisiz diyor öğretmenler. Sürekli katılmayanlar için...(ÖĞRN 5)"

İnsan ilişkileri ve iletişim: Uzaktan eğitim döneminde öğrenci, öğretmen ve okul yöneticileri arasındaki ilişkiler ve iletişimin etiketlemelere neden olduğu belirlenmiştir. Bu temayı destekleyen bazı öğrenci görüşleri aşağıdaki gibidir:

"...önce dinliyor sonra yargılamadan iletişime devam ediyor. Canlı dersler boyunca da dersine girmedeğimizde ki çoğu dersine girmedim aslında hiçbir zaman neden girmiyorsunuz, tembel misiniz falan demiyor. Suçlayıcı ya da yargılayıcı değil yani. Bu yüzden anlayışlı diyorum...(ÖĞRN 8)"

"...düşünceli sıfatını kullanıyoruz. Biz mesela derslerimize gereken ilgiyi göstermediğimizde, bocaladığımızda, notlarımızdaki düşüşü öğretmenlerimiz fark edip bizim daha fazla çalışmamız için bize ilgi gösteriyorlar. Bu da ilgili, düşünceli sıfatlarını kullanmamızı doğuruyor...(ÖĞRN 5)"

"...Öcalan deniyor mesela bir hoca için. Ben de kullanıyorum, arkadaşlarımda kullanıyor bunu. Kızgın biraz. Yani korkuyoruz, bilemiyoruz nasıl tepki vereceğini. O yüzden kullanıyoruz. Aslında seviyoruz öğretmeni ama biraz sert. Bu süreçte de biraz daha sert, agrasif davranmaya başladı aslında. bu yüzden de biz de kendimizi biraz geri çekiyoruz sanırım...(ÖĞRN 8)"

Olumsuz Davranışlar: Uzaktan eğitim sürecinde kişilerin sergilediği olumsuz davranışların, onların olumsuz etiketlenmesine neden olduğu belirlenmiştir. Bu temaya ilişkin öğrenci görüşleri şu şekildedir:

"...online derste sürekli konuşuyor, konuşuyor ve öğretmenlere yaranmaya çalışıyor. Ona yüzüne, doğrudan söylüyoruz boş diye...(ÖĞRN 1)"

"...tutarsız olduğunu söylüyoruz. Yaptığımız şeylere de karışıyor normalde. Yaptığımız şeylere karıştığı zaman yapın dediklerini sonradan yapmayın diyor. İşte uzaktan yapabilirsiniz dedikleri şeylere okula geldiğimizde yapmayın dedikleri oldu...(ÖĞRN 13)"

"...mesela bazı öğrencilerde mikrofonunu falan açık unutuyor, gereksiz yere konuşuyor. Onlar için de boş boğaz deniyor...(ÖĞRN 10)"

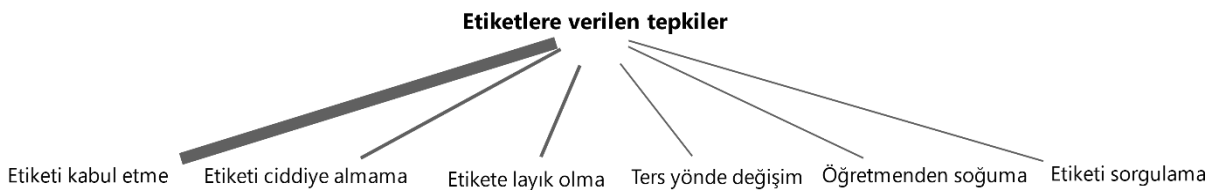
Yaş: Uzaktan eğitim döneminde öğrencilerin öğretmenler için yaptığı etiketlemelerin bir nedeni de öğretmenlerin yaşlarından kaynaklanmaktadır. Aktarılan bazı görüşler bu temayı desteklemektedir:

"...teknoloji özürlü deniyor öğrenciler arasında. Belki biraz yaşında etkisi var. Çünkü daha genç olan öğretmenler daha etkili kullanıyor. Ama yaşlılar daha önce görmedikleri için sonradan öğrenmek bence biraz daha zor... (ÖĞRN 3)"

"...uzaktan eğitimde bile bazen çok eğleniyoruz. Mikrofonumuz kapalı mesela ama kahkaha attığımız oluyor bazen. O öğretmen için bizim gibi düşünebiliyor, genç, bizim gözümüzden görebiliyor diyoruz...(ÖĞRN 5)"

Etiketlere Verilen Tepkiler

Uzaktan eğitim döneminde yapılan etiketlemelere verilen tepkilere ilişkin temalar Ashforth ve Humphrey'in (1995) sınıflandırması dikkate alınarak yapılmıştır. Katılımcılardan elde edilen verilere göre bu temalara taslak temalar eklenmiş ve çalışmanın ilerleyen aşamalarında temalar oluşturulmuştur. Öğrenciler bu süreçte yapılan etiketlemelerin, etiketlenen kişi tarafından genellikle kabul edildiğini ve etikete layık olmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Ancak bazı öğrenciler kendileri aralarında kullanılan sıfatların samimiyetten kaynaklandığını düşündükleri için ciddiye almadıklarını ve bazı olumsuz sıfatların ise kişinin etiketin tersi yönünde hareket etmesine neden olduğunu dile getirmişlerdir. Ayrıca öğrenciler için kullanılan olumsuz etiketlerin öğrencilerin öğretmenden soğumasına, uzaklaşmasına neden olduğu ve kendileri için kullanılan bazı olumsuz etiketlere uymadıklarını düşündükleri belirlenmiştir. Elde edilen temalar Şekil 3'te gösterilmiştir:

Şekil 2. Öğrenci görüşlerine göre etiketlere verilen tepkiler

Etiket kabul etme: Temaya yönelik görüşler değerlendirildiğinde öğrenciler etiketlenen kişilerin etiketler karşısında olumlu duygular hissettiklerini ve kendileri için yapılan betimlemeleri kabul ettiklerini ifade etmişlerdir. Temayı güçlendiren bazı katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

"...Bir kere bir öğretmenimizle konuşuyorduk. Bir şeyler konuştuk konuştuk. Gerçi uzaktan eğitim zamanında iletişimsizlik de insanı çok etkiledi. Benim için olumlu şeyler söylemişti. Geleceğin parlak, gerçekten çok iyisin, çok çalışkansın gibi. Ben de teşekkür ettim ve o gün gerçekten çok mutluydum...(ÖĞRN 5)"

“...Ama iyi olanları her fırsatta söylüyoruz, mesela bizim için bir çalışma hazırlıyor ve o kadar özenli bir şekilde hazırlıyor ki biz de bunu her seferinde söylüyoruz. Hocam prosunuz diyoruz mesela. Yüzündeki gülümsemeyi görüyoruz, mutlu oluyor bence...(ÖĞRN 1)”

Etiketci ciddiye almama: Bu tema altındaki görüşler doğrultusunda öğrencilerin kullanılan etiketler karşısında etiketlenen kişilerin samimiyetten dolayı bu kullanımları önemsemediklerini belirtmişlerdir. Ciddiye almama ile ilgili bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“...samimi olduğumuz kişiler için bunları söylediğimizde kimse birbirini umursamıyor, samimiyetten... (ÖĞRN 4)”

“...bizi ciddiye almıyor. Bu yüzden de bir değişme ya da farklılaşma olmuyor. Umursamıyor diyelim yani...(ÖĞRN 1)”

“...yakın olduğumuz kişilere diyoruz tabi ki ve onlar gülüyorlar genelde, bir şey demiyorlar. Devam ediyorlar aynı şekilde çok takmıyorlar yani bence. Biz de çok ciddi söylemiyoruz. Yani kendi aramızda ciddi söylüyoruz ama o kişilerin yüzüne karşı gülerek, biraaz şaka yollu söylüyoruz...(ÖĞRN 8)”

“...bizi ciddiye almıyor. Bu yüzden de bir değişme ya da farklılaşma olmuyor. Umursamıyor diyelim yani...(ÖĞRN 12)”

Etikete layık olma: Öğrenciler uzaktan eğitim döneminde yapılan özellikle olumlu betimlemelere layık olmaya, betimlemelerin doğruluğunu kanıtlamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu temayı destekleyen öğrenci görüşleri şu şekildedir:

“...daha fazla soru çözssem yani çözdüğüm soru sayısını arttırsam gözünde daha fazla yer edineceğim. Bana söylenen güzel şeye yakışmak istiyorum. Onu hak etmek istiyorum ben...(ÖĞRN 1)”

“...biz ona söylediğimizde bu ifadeleri, evet çocuklar sizin için uğraşıyorum ve uğraşmaya devam edeceğim gibi ifadeleri duydum. Mesela bizim için birçok kaynağı araştırıp bir test, bir çalışma kağıdı hazırladığında hocam çok iyisiniz, düşüncelisiniz dediğimizde hoca da sizin için araştırmaya devam edeceğim gibi ifadeleri kullanıyorlar...(ÖĞRN 11)”

“...olumlu ve güzel etkiliyor tabi ki. Derslere girmeye daha çok çalışıyorum...(ÖĞRN 2)”

Ters yönde değişim: Öğrenciler bu süreçte kendileri için kullanılan özellikle olumsuz etiketler karşısında hırslandıklarını ve etiketlerin tersi yönünde harekete geçmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu temaya ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“...ayrıca kendim daha çok çalışıp sınavlarda ve üniversite sınavında yüksek alıp onun yüzünü kara çıkartacağım. Ona karşı kinlendim ve hırslandım...(ÖĞRN 7)”

“...bence bu onları biraz ters yönde etkiliyor, kırbaçlıyor. Yani öğretmen bana böyle dedi. Biraz çalışıp düzeltmeliyim gibi...(ÖĞRN 5)”

Öğretmenden soğuma: Uzaktan eğitim sürecinde öğrenciler, öğretmenlerin kendileri için kullandığı olumsuz etiketler karşısında öğretmenden ve dersinden soğuduğunu, derslere katılmak istemediklerini belirtmişlerdir. Bu temayı destekleyen öğrenci görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“...soğuklaştırdı bunları söylemesi. Keşke okula bir daha gelmese ya da hiç dersine girmesek. Zaten hiç yüz yüze eğitim yapmadık daha ve keşke hiç yapmasak dediğimiz oldu yani...(ÖĞRN 2)”

“...Bu betimlemeden önce kendisiyle iletişimim vardı, az çok konuşuyorduk. Onu artık kestim. Konuşmuyorum o öğretmenle. Online derslerine girmiyorum, girmeyeceğim...(ÖĞRN 7)”

“...bazıları da ilgisiz lafını duyunca ben bu dersten, öğretmenden soğudum diyebiliyorum...(ÖĞRN 5)”

Etiket sorgulama: Öğrenciler kendileri için kullanılan bazı olumsuz etiketlerin doğruyu yansıtmadığını ya da öz eleştiri yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu yöndeki öğrenci görüşleri bu tema altında bütünleştirilmiştir. Öğrenci görüşlerinden bazıları aşağıda örneklendirilmiştir:

“...çok çalışanlar için kullanılan bir kelime. Ben buna çok uyduğumu düşünmüyorum...(ÖĞRN 5)”

“...Çalışmadığımı düşündüğü için bunu söyledi. ama bilmiyor ki ne kadar çalışıyorum, ön yargılı yaklaştı bence..(ÖĞRN 7)”

“...bazen öz eleştiri yerine de yazabilirim. Çünkü biri benim hakkımda şöyle diyorsa yansız bir şekilde bakıp, yani nesnel, objektif bakıp bu da gerçekten böyle olabilir diye düşünüyorum..(ÖĞRN 6)”

Durum 2

Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan etiketler

Uzaktan eğitim sürecinde öğretmen, öğrenci ve okul yöneticileri arasında kullanılan etiketler Tablo 4’teki gibidir.

Tablo 4. Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan etiketler

Gruplar	Kullanılan etiketler
Öğretmenden öğrenciye	Çalışkan, tembel, başarılı, aktif, pasif, iyi, zeki, çekingen, sıkıntılı, sorunlu...
Öğretmenden öğretmene	Kaygısız, sıkıntılı-sorunlu, ilgili, kaliteli, kaygılı,
Öğrenciden öğretmene	Teknoloji özürü, sert, fevri...
Öğrenciden yöneticiye	İlgisiz, suya sabuna dokunmaz...
Öğrenciden öğrenciye	Zeki, başarılı, embesil...
Öğretmenden yöneticiye	Anlayışsız, dedikoducu, deneyimli, beceriksiz, ponçik...
Yöneticiden öğretmene	Geçimsiz, ilgili...
Yöneticiden öğrenciye	Saygılı, terbiyeli, vurdumduymaz...

Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan etiketler Tablo 4’te gösterildiği gibi öğretmenden öğrenciye, öğretmene, yöneticiye; öğrenciden öğretmene, öğrenciye, yöneticiye ve yöneticiden öğretmen, öğrenciye şeklindedir. Alt temaların tekrarlanma sıklığı incelendiğinde uzaktan eğitim sürecinde yapılan etiketlemelerin çoğunluğunun öğretmenden öğrenciye yapıldığı görülmektedir.

Yapılan etiketlemelere ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıdadır:

“...çalışkan, zeki, gelecek vadeden gibi kullanımlar oluyor öğretmenler tarafından. Tembelsin, zeki değilsin gibi kullanımlar da oluyor...(ÖĞRT 5)”

“...biraz bizim çocuklar çekingenler diyalog kuramıyoruz online derslerde. Cevap vermiyorlar genelde. Çekingen de bir etiket mesela. Sadece bu süreçte değil ama. Bizim öğrenci profilinin daha çekingen, mahsun olduğunu düşünüyorum. Kendini açan, çok özgüvenli çocuklar değiller...(ÖĞRT 4)”

“...bu süreçte bir öğretmen için kendi aramızda kaygısız diyoruz...(ÖĞRT 7)”

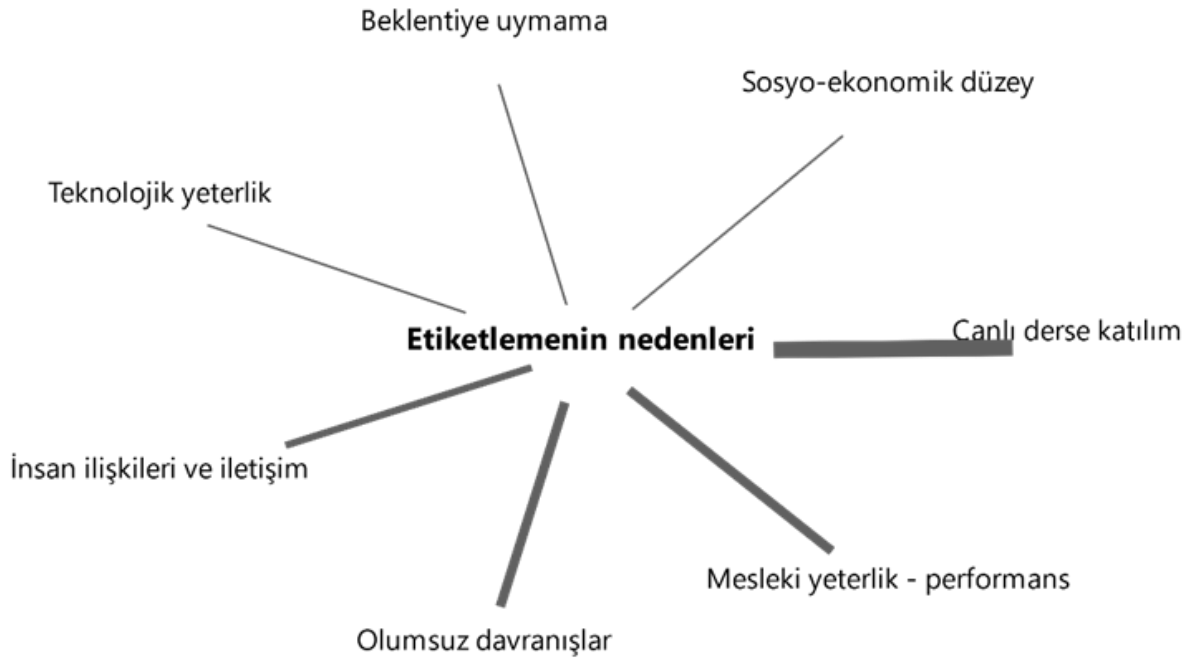
“...teknoloji özürü sıfatını mesela kullanıyorlar öğrenciler öğretmenler için...(ÖĞRT 1)”

“...yöneticiler de kendilerini bizim yerimize çok koymuyorlar. Bu süreçte baskı uyguladılar. Kendileri de bu süreçte idareci olmanın iyi olduğunu söylediler zaten. Bu süreçte biraz anlayışsızlar bence...(ÖĞRT 6)”

“...okul müdürümüzün de işini bilen, deneyimli biri olduğunu söylüyoruz...(ÖĞRT 7)”

Etiketlemenin nedenleri

Durum 2 için uzaktan eğitim sürecinde yapılan etiketlemelerin kullanım nedenlerini oluşturan temalar Ashforth ve Humphrey'in (1995) etiketleme sürecindeki belirttikleri unsurlar ile Durum 1 için dikkate alınan etiketleme nedenleri göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Öğretmen görüşlerine göre uzaktan eğitim sürecinde yapılan etiketlemelerin nedenleri canlı derse katılım, mesleki yeterlik-performans, olumsuz davranışlar, insan ilişkileri ve iletişim, teknolojik yeterlik ve sosyo-ekonomik düzey şeklindedir. Elde edilen temalar Şekil 3'te verilmiştir. Temalara ilişkin açıklamalar aşağıda detaylandırılmıştır.

Şekil 3. Öğretmen görüşlerine göre etiketlemenin nedenleri

Şekil 3'e göre uzaktan eğitim döneminde yapılan etiketlemelerin nedenlerinin canlı derse katılım, mesleki yeterlik-performans, olumsuz davranışlar ve insan ilişkileri ve iletişim yoğunlaştığı görülmektedir.

Canlı derse katılım: Öğretmen görüşlerine göre uzaktan eğitim döneminde yapılan etiketlemelerin önemli nedenlerinden biri öğrencilerin canlı derslere katılım durumlarıdır. Aşağıda yer alan bazı öğretmen görüşleri bu temayı güçlendirmektedir:

"...genellikle derslere katılım durumuyla ilgili sıfatlar kullanılıyor... çok tembel diyoruz, derslere katılmadığı için...(ÖĞRT 5)"

"...öğrenciler için bazı öğretmenlerin derse girenleri çalışkan girmeyenleri tembel, çalışmıyor dediklerini duydum...(ÖĞRT 7)"

"...sürekli katılan öğrencileri takdir ediyorum. Ben öğrenci olsaydım bütün derslere girmezdim. Derslere katılan öğrencilerin başarılı olduğunu düşünüyorum...(ÖĞRT 6)"

"...zaten iyi olan çocuklar girip çıkıyor, diğerleri de girmiyor...(ÖĞRT 9)"

"...bir dersime girmiyorsa, dersime karşı ilgisizse sitem olarak vicdansız çok kullanım. Öğrencilerimizin çoğunda derse katılmamalarında imkansızlık gibi dışsal bir neden yok. Keyfi nedenlerle özellikle bunu yapanlara söylüyorum. Bazen öğrencinin interneti olmuyor. Bazen bulunduğu çevrede imkanları sınırlı oluyor. Onlara değil. Onlar zaten mümkün merteye"

anlayışla karşılanıyor ama öğrenci keyfi bir şekilde derse girmiyorsa ve bu beni rahatsız ediyorsa o zaman diyorum ki biz bunları şu saatte şu derste anlattık. Niye bunu ısrarla devam ettiriyorsun. O zaman da benim karşıya, öğrenciye sitemim oluyor o kelime...(ÖĞRT 2)”

Mesleki yeterlik-performans: Bu tema altındaki öğretmen görüşleri uzaktan eğitim döneminde öğretmenlerin, diğer öğretmenleri ve okul yöneticilerini, onların performansları ve yeterliklerini göz önünde bulundurarak etiketlemeler yaptığını göstermektedir. Bu temayı destekleyen öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“...bu süreçte bir öğretmen için kendi aramızda kaygısız diyoruz. Çünkü bir fen lisesinde önemli bir branşın öğretmeni. Ama çok rahat. Dersleri yapıyor, yapmıyor. Pek umurunda değil yani...(ÖĞRT 7)”

“...ilgili diyorum ki bu süreçte gerçekten öğrenciler için çok çalıştığını düşünüyorum...(ÖĞRT 7)”

“...hem öğrencilerle olan ilişkileri hem de kendini geliştiren öğretmenlerle ilgili de konuşuyorum. Kaliteli, duyarlı diyorum nu öğretmenler için...(ÖĞRT 4)”

Olumsuz davranışlar: Uzaktan eğitim sürecinde etiketlemenin, özellikle olumsuz etiketlemenin, nedenlerinden birinin olumsuz davranışlar olduğu belirlenmiştir. Bu temaya ilişkin öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“...lüzumsuz çok kullandığım bir kelime öğretmenler için. Toplantılarda ya da whatsapp grubunda gereksiz konuşmaları yüzünden diyorum bunu açıkçası. Ama yüzüne değil...(ÖĞRT 7)”

“...idarecilerden birisi için dedikoducu diyorum. Çok dedikoduyu seviyor. Sürekli dedikodu yapmaya çalışıyor...(ÖĞRT 4)”

“...Biraz bizim çocuklar çekingenler diyalog kuramıyoruz online derslerde. Cevap vermiyorlar genelde...(ÖĞRT 4)”

İnsan ilişkileri ve iletişim: Uzaktan eğitim sürecinde öğrenci, öğretmen ve okul yöneticileri arasındaki ilişkiler ve iletişimin etiketlemelerin nedenlerinden biri olduğu belirlenmiştir. Bu temaya ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıdaki gibidir:

“...yöneticiler de kendilerini bizim yerimize çok koymuyorlar. Bu süreçte baskı uyguladılar. Kendileri de bu süreçte idareci olmanın iyi olduğunu söylediler zaten. Bu süreçte biraz anlayışsızlar bence. Onların da isterdim bir hafta boyunca canlı derslere girmelerini. Cablı derste öğretmen ne hissediyor, sıkıntılar neler bunu anlayabilirlerdi...(ÖĞRT 6)”

“...öğrencilerle iyi ilişkileri olan öğretmenler için duyarlı kullanıyorum mesela...(ÖĞRT 4)”

“...bu süreçte çok fazla telefon üzerinden iletişim kurmak zorunda kaldık öğrencilerle. Özellikle alt sınıftaki öğrencilerin zamanlı zamansız mesaj atmaları, gerekli gereksiz soru sormaları buna neden oluyor...(ÖĞRT 7)”

Beklentiye uymama: Bu süreçte öğretmenler, okul türünün gerektirdiklerine sahip olmaya kişilerin de etiketlendikleri yönünde görüşler de bulunmuşlardır. Bu temayı destekleyen bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“...mesela klasik bir fen lisesi öğrencisine yakışır tavır, davranış ya da öz düzenleme becerisi bekliyorsun. Yeni nesil farklı geldiği için çocuklar için sivri tipler diyorlar. Yani beklediğimiz planlı, programlı ders çalışan, belli bir hedefe odaklanan değil de daha çok bunun dışındaki şeylerle ilgilenen. Bu da bize çok değişik geliyor. Mesela ben de çok kullanırım bunu. Hareketli. Bu da öğrencide beklenen davranışları değil de daha çok sosyal, istenmeyen davranışları sergilemesiyle ilgili...(ÖĞRT 2)”

“...idare için beceriksiz diyorum çok. Hepsi için değil bir müdür yardımcısı için diyorum. Ama yüzüne değil tabi ki. İdarecilikten anlamıyor, kaç yıldır bu okulda, anlayayım diye de

uğraşmıyor. O zaman kalmasın burada. Burası bir fen lisesiyse bence biraz daha iş konusunda azimli insanların, işten anlayan kişilerin olması gerek...(ÖĞRT 7)"

Teknolojik yeterlik: Bu tema içinde öğretmenler, uzaktan eğitim döneminde öğrencilerin öğretmenleri uzaktan eğitim sırasında kullandıkları çevrim içi platformlardaki becerilerine göre etiketlediklerini belirtmişlerdir. Bu alt temaya ilişkin bazı görüşler aşağıdaki gibidir:

"...Teknoloji özüllü sıfatını mesela kullanıyorlar öğrenciler öğretmenler için. Canlı ders dönemine birden geçildiği için. Normalde bazı öğretmenlerimiz akıllı telefon dahi kullanamazken bu dönemde aniden teknolojik bir ortamın içine girmek zorunda kaldılar. Bu da öğrenciler için o öğretmenlere sıfat yakıştırmalarına fırsat verdi...(ÖĞRT 1)"

"...bazı öğretmenler için de bilgisayardan anlamıyor, dersleri geç açıyor, açarken problem yaşıyor. Teknolojiden uzak olan öğretmenlerle ilgili oluyor bu kullanımlar...(ÖĞRT 5)"

Sosyo-ekonomik düzey: Bu tema altındaki öğretmen görüşlerine göre öğretmenler öğrenciyi onların geldikleri çevreye ve aile durumlarına göre etiketleyebilmektedir. Bu temayı destekleyen bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

"...çekingen olduklarını düşünüyorum. Daha böyle köyden, kasabadan gelen öğrenciler olduğu için olabilir. Eğitimli aileler değil ama güzel çocuklar yetiştirmişler. Köy yerinde daha çok sen otur, sen konuşma, büyük lafına karışma gibi kalıplar vardır. Aslında çocuğa zarar verir ama zarar verdiğini fark etmezsin. Öyle ortamlarda yetiştiklerini düşünüyorum. Çok saygılılar ama biraz çekiniyorlar. Pandemi süreci de sosyalleşmelerini etkilediği için bence çekingenliklerini tetikledi...(ÖĞRT 4)"

"...içine kapanık bazı öğrenciler. sosyo ekonomik durumu olabilir. Çok etken var bununla içerisinde. Mesela bazı çocukların anne babası ayrı oluyor. Çocuklar kendilerini yeterince ifade edemiyorlar. Edemedikçe de içlerine kapanmayı tercih ediyorlar. Mesela bazı öğrencilerim var. Anne babası ayrı. Anne baba tekrar evlilik yapmış başka biriyle. Çocuğu başıboş bırakmışlar. Dedesi, ninesi bakıyor çocuğa...(ÖĞRT 1)"

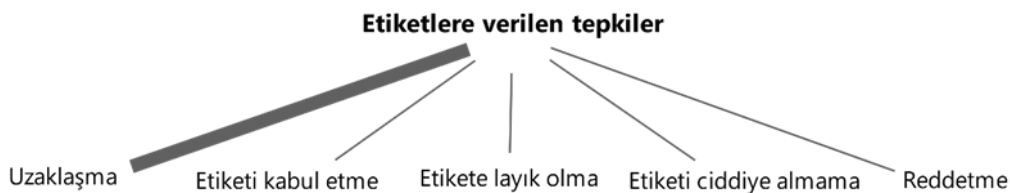
Etiketlere Verilen Tepkiler

Etiketlere verilen tepkilere ilişkin temalar Ashforth ve Humphrey'in (1995) sınıflandırılması göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Katılımcı öğretmenlerin görüşleri dikkate alınarak taslak temalar eklenmiş ve verilerin hepsinin detaylı okunmasından sonra temalara son hali verilmiştir. Bazı öğretmenler özellikle olumsuz etiketlemelerin etiketlenen kişilerin yüzüne söylenmediği için verilen tepkileri bilmedikleri yönünde görüşlerde bulunmuşlardır. Bu görüşleri destekleyen bazı ifadeler aşağıdadır:

"...bir öğretmen için sinsi diyorum. Yüzüne söylemediğim için nasıl etkilediği konusunda bir fikrim yok açıkçası...(ÖĞRT 2)"

"...kişi bunu bilmediği için zaten sıkıntı yaratmıyor. Biz bunu başkalarıyla konuşurken kullanıyoruz...(ÖĞRT 8)"

"...öğretmenler arasında çok fazla oluyor. Ama yüze karşı değil. Genelde arkalarından söylüyorum...(ÖĞRT 7)"

Şekil 4. Öğretmen görüşlerine göre etiketlere verilen tepkiler

Şekil 4'e göre öğretmenler özellikle olumsuz etiketler karşısında reddetme ve uzaklaşma temaları altında bütünleştirilen görüşleri destekler yönde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler uzaktan eğitim sürecinde etiketlenen kişilerin, etiketlemeleri kabul etseler de etmeseler de, yapılan etiketlemeler doğrultusunda davranışlarda bulunduğunu belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler ise yapılan etiketlemelerin kişiyi etkilemediği ve bu yüzden de ciddiye alınmadığı yönünde görüşler bildirmişlerdir. Temalara yönelik açıklamalar aşağıda detaylandırılmıştır.

Uzaklaşma: Katılımcılar etiketlenen kişilerin yapılan etiketlemeler karşısında, özellikle olumsuz etiketler karşısında, kişilerden ya da o ortamdan kendilerini geri çekebilmektedirler. Örnek bazı ifadeler aşağıdadır:

"...bence olumsuz etkiliyor. O çocuk bir daha cevap vermiyor, sessizleşiyor...(ÖĞRT 3)"

"...teknolojiden uzak olan öğretmenlerle ilgili oluyor. Bu kullanımlar ilk zamanlar daha çok oluyordu. Bu da öğretmenin yeniliğe açık olup olmaması ile ilgili. Bu yüzden mesela okulumuzdan tayin isteyen öğretmenimiz oldu. Çünkü bizim okulumuz fen lisesi. Burada teknoloji olmak zorunda...(ÖĞRT 5)"

"...bu kullanımların öğrenme öğretme sürecinden o öğretmenleri soğuttuğunu düşünüyorum...(ÖĞRT 1)"

"...öğrenci tembelsin zeki değilsin kullanımlar karşısında araya bir mesafe koyuyor, arada duvarlar oluşuyor...(ÖĞRT 4)"

Etiketi Kabul etme: Bu tema altındaki öğretmen görüşleri yapılan etiketlemelerin, özellikle olumlu etiketlemelerin, etiketlenen kişi tarafından kabul edildiği yönündedir. Bu temayı destekleyen öğretmen görüşleri şu şekildedir:

"...ama onun yüzüne de söylüyorum. O da bunu kabul ediyor...(ÖĞRT 7)"

"...bu beni mutlu etti çok, hoşuma gitti...(ÖĞRT 6)"

"...zaten kendileri de farkında oldukları için bu davranışlarının pek büyük bir tepki vermiyorlar. Bir kabullenmişlik var yani...(ÖĞRT 1)"

Etikete layık olma: Öğretmenler, etiketlenen kişilerin yapılan betimlemelere layık olmaya, betimlemelerin doğruluğunu kanıtlamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu temaya ilişkin öğretmen görüşleri şu şekildedir:

"...kendileri için başarılı, zeki denen öğrenciler de daha çok hırslandılar. Bir önceki yıl bu kadar başarılı öğrenci değildi mesela ikisi de. Ama uzaktan eğitimde gördüğüm kadarıyla soru soruyorum anında cevap veriyor, geri dönüş yapıyor. Arkadaşları da öyle dediği için onlar da daha çok soru çözüyor, bana daha çok soru gönderiyorlar. Önceden ben o çocukların bana soru gönderdiklerini hatırlamıyorum. Şimdi çok fazla gönderiyorlar...(ÖĞRT 3)"

"...benim için bir betimleme yapıldığını ya da sıfat kullanıldığını duyduğum zaman biraz olumluysa sorumluluk yüklüyor. Ben öyle bir insanım ve öyle olmam gerek gibi. Mesela neşelisin dediği zaman hep neşeli olmam gerekiyor gibi hissediyorum. Ya da işte sinirlisin dediği zaman sinirlendiğimi hissediyorum. Yani o birazcık şey yüklüyor insana, öyle değilsen de öyleymiş gibi hissediyorsun...(ÖĞRT 4)"

Etiketi ciddiye almama: Öğretmenler, yapılan bazı etiketlemelerin etiketlenen kişiler tarafından önemsemediğini belirtmektedirler. Örnek bazı ifadeler aşağıdadır:

"...ama sınıf ortamında gırgır, şamata diye bazıları onları pek takmıyor. Ben böyle olduğum için değil diyor...(ÖĞRT 8)"

"...öğretmenler az çok kişiliğini tamamlamışlar. Öğrencilerin kullanımlarına göre kendini tatmin etme ya da kötü görme durumunun olacağını düşünmüyorum...(ÖĞRT 5)"

Reddetme: Katılımcılar bu temada kendileri için yapılan bazı olumsuz etiketlemelerin kendilerini yansıtmadığı ve bu etiketlemeleri kabul etmediklerini belirtmişlerdir. Temaya ilişkin aktarılan görüşlerden bazıları aşağıdaki gibidir:

“...çünkü onun değerlendirmesi benim için çok önemli değil birincisi. İkincisi de ağzınla kuş tutsan da öğretmen idare arasındaki gerçeklik. Ben itiraz da edebilirim, çok itiraz eden dik başlı biri de olabilirim ama hakkımın dışındaki bir şeyi söylemem, söylememeye çalışırım en azından. Mesela toplantılarda falan da öyledir. Hep konuşan ve itiraz eden ben görürüm...(ÖĞRT 2)”

“...şaşırdım, aslında öyle bir insan değilim. Olması gereken şey olmayınca itiraz ederim...(ÖĞRT 7)”

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Nitel durum çalışması desenine uygun olarak yürütülen bu araştırma sonucunda, incelenen durumların genelleme niyeti olmadan kendi bağlamsal sınırları içerisinde kalmak kaydıyla bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Öğretmen ve öğrenciler ile yapılan görüşmeler neticesinde uzaktan eğitim döneminde etkileşimin kısıtlı olması nedeniyle etiketlemelerin de kısıtlı olmasını belirtmelerine rağmen bu süreçte çeşitli etiketlerin kullanıldığını belirtmişlerdir.

Bu araştırmada COVID-19 pandemisi nedeniyle uygulanan uzaktan eğitim sürecinde öğretmen ve öğrencilerin etiketleme olgusunu nasıl deneyimlediklerinin derinlemesine anlaşılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öğrenci görüşlerinden elde edilen verilere göre uzaktan eğitim döneminde ayrımcı bir dil içeren siyasal, inanç ve mezhep temelli, engellilere yönelik etiketlerin kullandığı ortaya konmuştur. Öğretmen görüşlerine göre ise uzaktan eğitim döneminde ise herhangi bir grubu dışlayan, ayrımcılığa uğratan etiketler yerine daha ılımlı etiketlerin kullanıldığını belirlenmiştir.

Öğrenciler için uzaktan eğitim sürecinde yapılan etiketlemeler öğrenciden öğretmene, öğrenciye, yöneticiye; öğretmenden ve yöneticiden öğrenciye şeklindedir. Durum 2 için ise yapılan etiketlemeler öğretmenden öğrenciye, öğretmene, yöneticiye; öğrenciden öğretmene, öğrenciye, yöneticiye ve yöneticiden öğretmene, öğrenciye şeklindedir. Öğrenci, öğretmen ve yönetici grupları arasında yapılan etiketlemeler öğrenciler için öğrencilerin öğretmenleri etiketlemesine yoğunlaşmaktadır. Bu durum uzaktan eğitim sürecinde etkileşimin çok fazla olmaması ve çevrim içi derslerde odak noktasının genellikle öğretmen olduğunu göstermektedir. Öğretmenler için ise yapılan etiketlemeler öğretmenden öğrenciye şeklinde yoğunlaşmaktadır. Her iki durumda da öğrenci öğretmen arasındaki etiketlemelerin yoğunlaşması bu süreçte etkileşimin öğrenci-öğretmen grupları arasında yoğunlaştığını göstermektedir. Etiketleme güç ilişkilerini içeren bir süreçtir; toplumda güçlü konumda bulunan aktörler etiketlemeyi yapmaktadır (Becker, 2017; Moncrieffe, 2007). Ancak bu araştırmada öğrencilerin kendilerinden daha güçlü konumda bulunan öğretmen ve yöneticiler için uzaktan eğitim döneminde de olsa etiketler kullandıkları ortaya konmuştur. Bu durum çevrim içi ders platformlarında öğretmenin odak noktası olması ve öğrencilerin bu nedenle öğretmenleri etiketledikleri şeklinde yorumlanmaktadır. Öğrenciden öğrenciye, öğretmenden öğrenciye, öğrenciden yöneticiye ve yöneticiden öğrenciye yapılan etiketlemeler ise bu durumu takip etmektedir. Thomas’a göre (1997) etiketleyenler genellikle öğretmen ve yönetici gibi kişiler olsa da akran etiketlemesi de oldukça yaygın ve ciddi bir sorundur. Öğretmenler için ise uzaktan eğitim döneminde yapılan etiketlemelerin yoğun bir şekilde öğretmenden öğrenciye yapıldığı belirlenmiştir. Bu durumu öğretmenden öğretmene, öğretmenden öğrenciye, öğretmenden yöneticiye şeklinde yapılan etiketlemeler takip etmektedir. Nitekim sosyal yapının anlaşılmasında çok şey ifade eden etiketlerin (Ashforth ve Humphrey, 1995) okul içindeki ilişkilerin ve etkileşimin yönünü de tayin ettiği söylenebilir. Uzaktan eğitim döneminde yapılan etiketlemelerin nedenlerine bakıldığında hem öğrenciler hem de öğretmenler için canlı derslere katılım, mesleki yeterlik-performans, teknolojik yeterlik, insan ilişkileri

ve iletişim ile olumsuz davranış temalarının ortak olduğu görülmektedir. Öğrenci, öğretmen ve yönetici grupları arasında yapılan etiketlemelerde öğrenciler için *zeki, ilgili, boş vermiş, azimli* gibi yetenek ve çalışma heveslerine yönelik etiketlemelerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunun yanı sıra *kaliteli, beceriksiz, vasıfsız* gibi mesleki yeterlik ve performansa; *ilgili, teknoloji kürdü, teknoloji cahili* gibi teknolojik yeterliklere; *ilgili, ilgisiz, tembel, çalışkan* gibi canlı derslere katılıma; *anlayışlı, düşünceli, öcalan* gibi insan ilişkileri ve iletişime; *boş, tutarsız* gibi olumsuz davranışlara; *genç, yaşlı, teknoloji özürü* gibi yaşa yönelik etiketlemelerin yapıldığı ortaya konmuştur. Öğretmenler için ise öğrencilerin canlı derslere katılım durumuna göre *tembel, çalışkan, başarılı* gibi etiketlemelerin ön plana çıktığı belirlenmiştir. Ayrıca *beceriksiz, kaliteli* gibi mesleki yeterlik-performansa; *dedikodu, lüzumsuz* gibi olumsuz davranışlara; *duyarlı, anlayışsız, sorunlu* gibi insan ilişkileri ve iletişime; *teknoloji özürü* gibi teknolojik yeterliklere; *çekingen, içine kapanık* gibi sosyo-ekonomik düzeye yönelik etiketlemelerin yapıldığı belirlenmiştir. Bu nedenlerin yanı sıra öğrencilerden farklı olarak öğretmenler, öğrenci ve öğretmenlerin okul türünün gerektirdiği niteliklere sahip olamayanların da etiketlendiğini belirtmişlerdir. *Hareketli, sivri tip, beceriksiz* gibi etiketlerin beklentiye uymamasından kaynaklı etiketlemeler olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya dahil edilen okul bir proje okulu ve fen lisesi olduğu için hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin, okuldaki öğretmenlerden, öğrencilerden ve okul yöneticilerinden yüksek beklentilere sahip olduğu görülmekte ve bu beklentilerin de etiketlemelere neden olduğu düşünülmektedir. Nitekim Rist (1977) etiketlerin beklentiye de beraberinde getirdiğini belirtmektedir. Uzaktan eğitim döneminde etiketlemelerin öncelikli nedeninin hem durum 1 için hem de durum 2 için kişilerin davranışları ve tutumlarının olduğu belirlenmiştir. Thompson (2017) da öğretmenlerin süreç içerisinde öğrencilerini; sınıf içerisindeki davranışlarına göre öğrencilerini yargıladıklarını ve onları *tembel, çalışkan, uslu, şımarık* vb. şekilde etiketlediklerini belirtmektedir.

Öğrencilerin yetenek ve çalışma hevesi ile canlı derse katılım durumları öğrenciler için etiketlemenin nedenleri arasında iken ve öğretmenler için de canlı derse katılım etiketlemenin nedenleri arasında gösterilmektedir. Benzer şekilde Hargreaves, Hester ve Mellor (2012) ve Thompson (2017) da öğretmenlerin öğrenciyi öğrenmeye karşı tutumlarına ve yetenek ve çalışma heveslerine göre etiketlediklerini belirtmektedir. Ancak uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin sınıf içi yetenek ve performanslarının gözlenmesi mümkün olmadığı için öğrencilerin canlı derslere katılım durumunun etiketlemelerin nedeni olduğu belirlenmiştir. Özellikle akademik etiketlerin bu nedene bağlı olarak kullanıldığı görülmüştür. Canlı derslere katılan öğrenciler her iki durum için de daha *başarılı, çalışkan* şeklinde etiketlenirken, canlı derse katılmayan öğrencilerin *tembel* şeklinde etiketlendikleri belirlenmiştir. Öğretmenler öğrenci ve grup ayrımı için akademik etiketleri kullanırlar. Bunlar öğretmene öğrencinin performansına ilişkin beklentilerin kalıplaşmış analizini sunar (Bird, 1980). Araştırmaya dahil edilen okul bir fen lisesi olduğu için öğrenci alımları sınavla yapılmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin öğrencilerden yüksek beklentilerinin etiketlemelere yansıdığı düşünülmektedir. Ancak kişi kendisiyle ilgili olumsuz cümleleri tekrar tekrar duyduğu zaman kişiliği zedelenir (Referans). Grup baskısı, kişinin ego bütünlüğüne zarar vererek düşük benlik algısının oluşmasına neden olabileceği (Allport, 2016) için olumsuz etiketlerin kullanımından kaçınılması gerekmektedir. Kavuk ve Demirtaş (2021) tarafından pandemi sürecinde öğretmenlerin yaşadıkları zorluklar üzerine yapılan araştırma da öğrencilerin derse aktif katılımlarının bu süreçteki önemli sorunlardan biri olduğu ortaya koymuştur. Uzaktan eğitimde için gerekli olan şeyler internet erişimi ve bu erişimi sağlayacak bilgisayar, tablet ve ya telefon gibi teknolojik bir araçlardır. Bu durum orta ya da alt gelir grubundan aileler için önemli bir sorun arz olabilmektedir (Papuşcuoğlu, 2021). Etiketlerin ayrımcılık ve dışlamaya (Link ve Phelan, 2001) neden olduğu göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin ekonomik durumuna göre dışlandıkları ya da ayrımcılığa uğradığı düşünülmektedir.

Öğrenci ve öğretmenler için öğretmenlerin mesleki yeterlik ve performansları ile teknolojik yeterlikleri etiketlemenin nedenleri arasında gösterilmektedir. Hem öğretmenler hem de öğrenciler öğretmenleri ve okul yöneticilerini mesleki yeterliklerine göre etiketlemektedirler. Bu gruplar uzaktan eğitim sürecinde mesleki açıdan daha yeterli gördükleri kişiler için daha olumlu etiketler kullanırken

mesleki açıdan daha yetersiz gördükleri kişilere daha olumsuz etiketlemeler yapmaktadır. Bu süreçte özellikle öğretmenlerin teknoloji kullanma becerileri ön plana çıkmıştır. Nitekim öğrencilerin öğretmenleri, onların teknolojik araçları kullanma, canlı dersleri açma vb. gibi durumlara göre etiketledikleri belirlenmiştir. Ancak bu nedenle kullanılan bazı etiketlerin (teknoloji kürdü, teknoloji engelli vb.) ayrımcı bir dil içerdiği görülmüştür. Öztekin ve Öztekin (2020) de dijital oyunlarda nefret söylemi ve ayrımcı dilin kullanımının oldukça yaygın olduğunu; siyasal, kadınlara, yabancılara ve göçmenlere, engellilere yönelik cinsel kimlik temelli, inanç ve mezhep temelli isimler kullandıkları ortaya konmuştur. Ayrımcı dilin kullanılmasının ve normalleşmesinin toplumda dışlama, ayrımcılık ve kutuplaşmalara neden olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle gençler arasında bu tür söylemlerin normalleşmesinin ve yaygınlaşmasının önüne geçilmesi önemli görülmektedir. Bakioglu ve Çevik (2020) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlerin bu süreçte kendilerini yetersiz hissettikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecine ilişkin herhangi bir eğitim almamaları ve mesleki alan bilgi ve becerilerini uygulama fırsatı bulamamalarının öğretmenlerin teknolojik yeterlik ve mesleki yeterlik açısından etiketlenmesinin nedeni olarak gösterilebilir.

Etiketlemenin nedenleri arasında yer alan etkenlerden bir diğeri de öğrenciler için yaş, öğretmenler için ise sosyo-ekonomik düzeydir. Öğrenciler yapılan bazı olumsuz etiketlemelerin, öğretmenlerin daha yaşlı olmasına bağlamışlardır. Shohel (2012) uzaktan eğitimin uygulanmasında etkili çalışmanın temel yordayıcılarına dikkat çekmiştir. Paradoksal olarak, genç ve daha az deneyimli öğretmenlerin daha etkili olma olasılığı daha yüksektir; Modern teknolojilerin kullanımında daha az beceriye sahip daha deneyimli öğretmenler, uzaktan öğrenmeyi tehdit edici olarak algılayabilir çünkü öğretim materyalinin dijital forma dönüştürülmesinde, öğrencilerin bilgilerini değerlendirmede başarısız olabilir veya öğretmenler ile öğrenciler arasındaki etkileşimden yoksun olabilirler (Tao & Yeh, 2008). Öke (2018) de yürüttüğü araştırmada yaşa bağlı etiketlemelerin yapıldığını ve bu etiketlemelerin ayrımcı davranışların yeniden üretimi sürecine katkıda buldukları yönünde argümanlar ortaya koymaktadır. Öğretmenler ise öğrencileri, onların aile profiline ve geldikleri çevreye bağlı olarak etiketlemelerde bulduklarını ifade etmişlerdir. Özellikle daha kırsal ve orta gelirli ailelerin çocuklarına bağlı oldukları için öğrencileri *çekingen*, *saygılı*, *terbiyeli* şeklinde nitelediklerini belirtmişlerdir. Nitekim Öğrencilere yönelik etiketleme onların sosyo-ekonomik düzeyleri baz alınarak da yapılabilmektedir (Hargreaves, Hester ve Mellor, 2012; Pountney, 2017; Rist, 1970; Thompson, 2017).

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde etiketlemelere verilen tepkilerde etiketlenen kişinin, kabul etmesi ön plana çıkarken; öğretmenlerle yapılan görüşmelerde etiketlenen kişinin ortamdaki, süreçten ve kişilerden uzaklaşması ön plana çıkmaktadır. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde uzaklaşma teması öğretmenden soğuma temasıyla benzerlik gösterdiği düşünülebilir. Uzaktan eğitim sürecinde özellikle öğrencilerin, olumsuz etiketleme sonucunda derslerden ve etiketleme yapan öğretmenlerden uzaklaştıkları ve derslere katılmadıkları; öğretmenlerin ise ortamdaki, eğitim-öğretim sürecinden uzaklaştıkları belirlenmiştir. Bu durum özellikle olumsuz etiketlemelerin dışlanmalara neden olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır. Bir kişi veya grubun sosyal açıdan uygun olduğu zaman farklı örgüt üyeleri ile etkileşime girmemesi, kalması dışlanma olarak tanımlanmaktadır (Robinson, O'Reilly ve Wang, 2013). Eğitim kurumlarında çalışanlar arasında yaşanan dışlanmanın öğretim sürecine ve örgüt iklimine zarar vermekte, öğretmen ve yöneticilerin aidiyet duygularının azalmasına ve örgüt içi çatışmalara neden olmaktadır. Okul ortamında öğretmen ve yöneticilerin yaşadığı dışlanma psikolojik sorunlar, performansta azalma, motivasyon kaybı, meslekten soğuma gibi bireysel sonuçlara neden olurken; eğitim-öğretime olumsuz etki, örgüt iklimini bozma, çatışmalara neden olma gibi örgütsel sonuçlara neden olmaktadır (Erdemli ve Kurum, 2019). Dışlanma okul ortamında sadece çalışanların deneyimlediği değil öğrencilerin de deneyimlediği bir olgudur ve çeşitli araştırmalarda ele alınmıştır (Çeliköz ve Türkan, 2017; Genç, Taylan ve Barış, 2015; Marshall ve Calderón, 2005; Wang, 2011). Ergenlerin deneyimlediği dışlanma benlik saygısı, anlamlı var oluş, kontrol ve gruba aidiyet gibi

ihtiyaçları engelleyebilmekte; üzüntü ve öfke duygularının artmasına neden olabilmektedir (Williams, 2007; Willims ve Nida, 2009).

Etiketi kabul etme ve etikete layık olma, öğrencilerle ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerde etiketlere verilen ortak tepkiler olarak belirlenmiştir. Özellikle yapılan olumlu etiketlemelerde kişilerin etiketi doğrulamak için etikete konu olan davranışı doğrulama çabası içinde oldukları belirlenmiştir. Bu durumun alan yazında kendini gerçekleştiren kehanet olarak karşımıza çıkan kavramla örtüştüğü düşünülmektedir. Öğrencilerin, öğretmen beklentileri doğrultusunda hareket etmesi kendini gerçekleştiren kehanetin harekete geçmesine yol açabilmektedir (Booher-Jennings, 2008). Benzer şekilde Waterhouse (2004) tarafından yapılan araştırmada etiketlerin, öğrenciler için baskın kategoriler haline geldikten sonra öğrenciler için *temel kimlik* dediği şey haline gelebileceği belirtilmektedir. Chandrasegaran ve Padmakumari (2018) tarafından eğitim alanında kendini gerçekleştiren kehanetin rolünü anlamak amacıyla nitel desende yürütülen araştırma sonuçları da öğretmenlerin beklentileri, tahminleri, etiketleri ve yorumları öğrencinin yaşamının kişisel, sosyal, psikolojik ve akademik yönleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Ancak öğrencilerin öğretmenleri tarafından kendilerine yapılandırılan etiketi kabul etmemesi de söz konusu olabilmektedir (Cross, 2019). Nitekim etiketi reddetme ve bazen etiketin haksız olduğunu ispatlamak için, öğrencilerin davranışı değiştirerek tersi yönde davrandıkları ortaya konmuştur. Hem durum 1 hem de durum 2 için etiketlere verilen tepkiler temalarında reddetme ve davranışı değiştirme temaları ön plana çıkan temalardan olmuştur. Haralambos ve Holborn (2013) tarafından Londra'da yapılan bir çalışmada düşük başarılı olarak etiketlenen siyahi kızların düşük başarı göstermediği; öğretmenlerinin haksız olduklarını kanıtlamak için daha çok çalıştıkları belirtilmektedir (Akt. Cross, 2019). Chang (2011) tarafından yapılan araştırmada yüksek öğretmen beklentisinin her zaman öğrenci açısından olumlu sonuçlanmadığı, öğrenci başarısında motivasyon, istek ve heves gibi çeşitli etkenlerin de önemli rolü olduğu ortaya konmuştur.

Genel olarak, sosyal yapının anlaşılmasında çok şey ifade eden etiketleme, etiketleyen kişilerin kategoriler oluşturması ve dış dünyayı anlamlandırması için kullanılmasına rağmen (Ashforth ve Humphrey, 1995) kişilerin kimlik oluşumu üzerindeki etkisi (Becker, 2017; Goffman, 2019) ve etiketlenen kişinin dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalabileceği göz ardı edilmemelidir (Ashforth ve Humphrey 1995; Major ve O'Brien, 2005; Link ve Phelan, 2001). Araştırmaya dahil edilen öğretmen ve öğrencilerle yapılan görüşme sonuçlarına göre, hem öğretmen hem de öğrenci açısından çeşitli zorlukları bulunan uzaktan eğitim sürecinde kişilerin eğitim öğretim süreçlerinden uzaklaşması, dışlanması ya da bu süreçte olumsuz duygulara neden olabilecek etiketlemelerin yapılmaması gerektiği düşünülmektedir. Araştırmaya dahil edilen öğretmenlere göre olumsuz etiketlemeler kişilerin olmadığı ortamlarda yapılmakta ancak etiketlenen öğretmenin haberi olduğunda ise öğretmenlerde motivasyon kaybına neden olabilmekte, olumlu etiketler ise kişiye daha fazla sorumluluk yükleyebilmektedir. Bu nedenle örgüt içinde olabildiğince az etiketlemenin yapıldığı bir örgüt kültürü oluşturulmasına dikkat edilmelidir. Özellikle etiketlemenin kendini gerçekleştiren kehanetle ilgili yakından ilişkisi düşünüldüğünde öğrenciler için olumsuz akademik etiketlemeler onların benlik algısını etkileyebileceği göz önünde bulundurularak bu tür etiketlemelerden kaçınılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Adair, J. K. (2015). *The Impact of Discrimination on the Early Schooling Experiences of Children from Immigrant Families*. Washington, DC: Migration Policy Institute.
- Allport, G. W. (2016). *Önyargının doğası*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları.
- Aronson, J. (2004). The threat of stereotype. *Educational Leadership*, 62(3), 14-19.
- Ashforth, B. E., & Humphrey, R. H. (1995). Labeling processes in the organization. *Research in Organizational Behavior*, 17, 413-61.
- Ashforth, B. E., & Humphrey, R. H. (1997). The ubiquity and potency of labeling in organizations. *Organization Science*, 8(1), 43-58.
- Bakioğlu, B., & Çevik, M. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- Becker, H. S. (2017). *Hariciler (outsiders): Bir sapkınlık sosyolojisi çalışması* (3. bs.). (Ş. Geniş ve L. Ünsaldı, Çev.). Ankara, Heretik. (Orijinal eserin yayın tarihi 1963).
- Bhattacharya, P., Banerjee, D., & Rao, T. S. (2020). The "untold" side of COVID-19: Social stigma and its consequences in India. *Indian journal of psychological medicine*, 42(4), 382-386.
- Bhanot, D., Singh, T., Verma, S. K., & Sharad, S. (2020). Stigma and discrimination during COVID-19 pandemic. *Frontiers in Public Health*, 8, 829.
- Booher-Jennings, J. (2008). Learning to label: Socialisation, gender, and the hidden curriculum of high-stakes testing. *British Journal of Sociology of Education*, 29(2), 149-160. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/01425690701837513>
- Bowers, T. (2011). You've been labelled at work. What do you do now? Retrieved from <https://www.techrepublic.com/blog/career-management/youve-been-labeled-at-work-what-do-you-do-now/>
- Canales, MK. (2000) Ötekileştirme: Farklılık anlayışına doğru . *Adv Nurs Sci* 2000 Haz 1; 22 (4): 16 - 31.
- Chandrasegaran, J. & Padmakumari, P. (2018). The Role of Self-Fulfilling Prophecies in Education: Teacher-Student Perceptions. *Journal on Educational Psychology*, 12(1), 8-18.
- Chang, J. (2011). A case study of the "Pygmalion Effect": Teacher expectations and student achievement. *International education studies*, 4(1), 198.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and reserach desing: Choosing among five approaches*. London: Sage Publications Inc.
- Cross, J. (2019). Universal design for learning: Teacher and administrator perspectives in elementary education (Doctoral Dissertation). Northeastern University, Boston.
- Çam, O., ve Bilge, A. (2007). Ruh hastalığına yönelik inanç ve tutumlar. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8, 215- 223.
- Çeliköz, N., & Türkan, A. (2017). Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin okulda dışlanmışlık düzeylerinin incelenmesi. *OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi/ OMU Journal of Education Faculty*, 36(2).
- Demirtaş, A. (2004). Sosyal sınıflandırma, kişilerarası beklentiler ve kendini doğrulayan kehanet. *İletişim Araştırmaları*, 2(2), 33-53.
- Duckworth, V., Flanagan, K., McCormack, K., & Tummons, J. (2012). *Understanding behaviour 14+*. Open University Press McGraw-Hill Education (UK), Berkshire.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2020). Social stigma associated with COVID-19. <https://www.who.int/publications/i/item/social-stigma-associated-with-covid-19> adresinden 29.12.2021 tarihinde alınmıştır.
- Ercole, J. (2009). *Labeling in the classroom: Teacher expectations and their effects on students' academic potential* (Honors Scholar Thesis). University of Connecticut, Storrs.
- Erdemli, Ö., ve Kurum, G. (2019). Okul yöneticisi ve öğretmenlerin gözünden okulda dışlanma: Nedenleri ve sonuçları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Advance online publication. doi:10.16986/HUJE.2019051589*.
- Genç, Y., Taylan, N. Ç., ve Barış, İ. (2015). Roman çocuklarının eğitim süreci ve akademik başarılarında sosyal dışlanma algısının rolü. *Internation Journal of Social Science (IASS)*, 33, 79-97.
- Giddens, A., & Sutton, P. W. (2018). *Sosyolojide temel kavramlar*. Ali Esgin (Çev.). Ankara: Phoenix.

- Goffman, E. (1974) Stigma ve sosyal kimlik . Rainwater, L (ed), *Deviance and Liberty, Social Problems and Public Policy 1974* . New York : Routledge ; 1974 .
- Goffman, E. (2019). *Damga: Örselenmiş kimliğin idare edilişi üzerine notlar*. Ş. Geniş, L. Ünsaldı ve S. N. Ağırnaslı (Çev.). Ankara: Heretik. (İlk baskı. 1963).
- Gunter, H. (2004). Labels and labelling in the field of educational leadership. *Discourse: studies in the cultural politics of education*, 25(1), 21-41. DOI: 10.1080/0159630042000178464
- Hargreaves, D. H., Hester, S., & Mellor, F. J. (2012). *Deviance in classrooms*. Routledge: London and New York
- Kavuk, E., & Demirtaş, H. (2021). COVID-19 Pandemisi sürecinde öğretmenlerin uzaktan eğitimde yaşadığı zorluklar. *E-Uluslararası Pedagogoloji Dergisi*, 1(1), 55-73.
- Kraft, M. A., Simon, N. S., & Lyon, M. A. (2020). Sustaining a Sense of Success: The Importance of Teacher Working Conditions during the COVID-19 Pandemic. EdWorkingPaper No. 20-279. *Annenberg Institute for School Reform at Brown University*.
- Kurtdaş, M. Ç. (2020). Covid-19'un toplumsal etkileri üzerine bazı değerlendirmeler. *Şehir ve Medeniyet Dergisi Journal of City and Civilization*, 532-545. ISSN: 1308-8386
- Link, B. G., & Phelan, J. C. (2001). Conceptualizing stigma. *Annual Review of Sociology*, 27, 363–85.
- Lungu, M. (2016). The consequences of labelling on personality development. *Educația Plus*, 15(1), 112-131.
- Machu, E. (2013). Causes and consequences of labelling gifted pupils at selected elementary schools. *The New Educational Review*, 31(1), 185-204.
- Madran, H. A. D. (2012). Temel beklenti etkisi: Kendini gerçekleştiren kehanet. İçinde *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (pp. 29-41). Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Major, B., & O'Brien, L. T. (2005). The social psychology of stigma. *Annual Review of Psychology*, 56, 393–421.
- Marshall, J., & Calderón, V. (2005). *Social exclusion in education in Latin America and the Caribbean. Discussion Draft*. Washington DC: Inter-American Development Bank.
- MEB. (2020). Sınavla Öğrenci Alacak Ortaöğretim Kurumlarına İlişkin Merkezi Sınav Başvuru ve Uygulama Kılavuzu. Retrieved from https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_05/06105923_BasYvuru_ve_Uygulama_KYlavuzu_2020_GuYncel.pdf
- Merriam, S.B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco, Jossey Bass.
- Moncrieffe J. (2007). Labelling, power and accountability: How and why 'our' categories matter. In J. Moncrieffe & R. Eyben (Eds.), *The Power of labelling: How people are categorized and why it matters* (pp. 1-17). London: Earthscan.
- Öke, Y. C. (2018). Gençlere Yönelik Ayrımcı Söylem ve Pratiklerin Yaşa Dayalı Görünümleri, Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi; Aydın.
- Öztekin, H., & Öztekin, A. (2020). Dijital Oyunlarda Nefret Söylemi ve Ayrımcı Dil: Agar. io Örneği. *Turkish Studies-Social Sciences Dergisi*, 15(1), 533-558.
- Papuşcuoğlu, T. (2021). Eğitim hakkı üzerine bir tartışma: Uzaktan eğitim sürecinin Bourdieu üzerinden bir analizi. *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi*, 4(6), 129-148.
- Patton, M.Q. (2014). Nitel Araştırma ve Değerlendirme YöntemleriM. Bütün ve S.B. Demir (ÇEv. Edt.). Ankara: Pegem Akademi.
- Pountney, L. (2017). *My revision notes: AQA A-level sociology*. London, Hachette UK.
- Rist, R. C. (1977). On Understanding the Process of Schooling: Contributions of Labeling Theory. In J. Karabel, & A. H. Halsey (Eds.), *Power and Ideology in Education* (pp. 292-305). New York: Oxford University Press.
- Robinson, S. L., O'Reilly, J., & Wang, W. (2013). Invisible at work: An integrated model of workplace ostracism. *Journal of Management*, 39(1), 203-231.
- Sağlık Bakanlığı (2020). 29.12.2020 tarihinde <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66494/pandemi.html> adresinden alınmıştır.
- Schormans, A. F., Hutton, S., Blake, M., Earle, K., & Head, K. J. (2021). Social isolation continued: Covid-19 shines a light on what self-advocates know too well. *Qualitative Social Work*, 20(1-2), 83-89.
- Sevim, K. (2020). Sosyal çalışma ve damga. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(1), 44-54.
- Shohel, M. M. C., & Banks, F. (2010). Teachers' professional development through the English in action secondary teaching and learning programme in Bangladesh: Experience from the UCEP schools. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 5483-5494. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.894>

- Sowards, A. K. (2015). Labeling: Student Self-Esteem and the Stigma of a Label, *Theses, Dissertations and Capstones*. Paper 976.
- Tao, Y., & Yeh, Ch. R. (2008). Typology of teacher perception toward distance education issues – A study of college information department teachers in Taiwan. *Computers & Education*, 50(1), 23-36. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2006.03.005>
- Taylor, L. M., Hume, I. R., & Welsh, N. (2010). Labelling and self-esteem: the impact of using specific vs. generic labels. *Educational Psychology*, 30(2), 191-202.
- Thomas, S. C. (1997). On understanding the processes of peer rejection: The potential contributions of labelling theory. *The School Community Journal*, 7(2), 77.
- Thompson, K. (2017). Teacher labelling and the self-fulfilling prophecy #class notes. Retrived from <https://revisesociology.com/2017/11/01/labelling-self-fulfilling-prophecy-education/>
- Thomson, M. M. (2012). Labelling and self-esteem: does labelling exceptional students impact their self-esteem?. *Support for Learning*, 27(4), 158-165. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/1467-9604.12004>
- Tuna Uysal, M. & Tan Eren, G. (2020). COVID-19 salgın sürecinde sosyal medyada yaşlılara yönelik ayrımcılık: Twitter örneği. *Turkish Studies*, 15(4), 1147-1162. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44396>
- Üstün, Ç. & Özçiftçi, S. (2020). COVID-19 pandemisinin sosyal yaşam ve etik düzlem üzerine etkileri: Bir değerlendirme çalışması. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(Special Issue on COVID 19), 142-153.
- Varışlı, B., & Gültekin, T. (2020). Yaşlı ayrımcılığının pandemi hali: COVID-19 sürecinde kuşaklararası etkileşimin dönüşümü. *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- Wang, L. (2011). Social exclusion and inequality in higher education in China: A capability perspective, *International Journal of Educational Development*, 31, 277–286.
- Waterhouse, S. (2004) Deviant and non-deviant identities in the classroom: patrolling the boundaries of the normal social world, *European Journal of Special Needs Education*, 19(1), 69-84
- Williams, K. D. (2007). Ostracism: The kiss of social death. *Social and Personal Psychology Compass*, 1(1), 236–247. doi:10.1111/j.1751-9004.2007.00004x
- Williams, K. D. ve Nida, S. A. (2011). Ostracism: Consequences and coping. *Current Directions. Psychological Science*, 20, 71-75. doi: 10.1177/0963721411402480
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods* (3. bs.). London: Sage Publications Inc.